БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылла үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 НОЯБРЬ 19 СУББОТА № 231 (3425)

Өрээ) 20 коп.

БОГҮНГҮ СОЛУНДА:

Премьер У Пунуң Терместен Премьер Николай Александрович Булганинга телеграммазы (1 арын).

Совет-норвег дыннадыг (1 арын).

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтуң Москвадан Индияже чорутканы (1 арын).

Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсеннин Москвадан чорутканы (1 арын).

Хой ажылының талазы-биле Бүгүэвилелдиң чөвүлел хуралы (2 арын).

М. Чамзырын.—Кызыл районуң колхозчу хөрөөженнери (2 арын).

Х. Шаравин.— Хөрөөженнерни колхоз бүдүрүлгезинге киириштирер (2 арын).

Марачевка фермазының коллективиниң кыйгырыынга харыы кылыр (3 арын).

Б. Будегечиев.— Чаа-Хөл райпозу хүлээлгезин чүге күүсетпейн турарыл? (3 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Софиядан Төрээн чуртунче үнүпкен (4 арын).

Дөрт күрүнелериң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы (4 арын).

Совет парлалганы—массаже

Совет парлалга— Коммунистиг партияның эң-не күштүг идейлиг чепсээ. Бистиң парлалгавыс марксизм-ленинизмниң улуг идеяларын пропагандалаарынга, массаларның коммунистиг кижизидилгезинге, совет кижилерни партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринче мобилизастаарынга улуг рольду ойнап турар.

Коммунистиг партия солуннарның болгаш журналдарның идейлиг утказын эки-жидеринче база оларның тиражтарын массаларның ортузунга тарадып нептередиринче үргүлчү сагыш салып келген. Дайын сөөлүнде чылдарда чуртка солун парлаарының хемчээли бүдүн чартык катап, а революцияга чедир чылдар-биле деңнээрге он беш катап көвүдээн.

Совет тургузугнуң канчаар-даа аажок улуг чедиишкиннериниң бирээзи болза, хөй национал улустарның төрөөн дылынга өзулуг улусчу парлалганы тургустунганы болур. Болунуң төрөөн дылында солуннар болгаш журналдар чок улус бистин чуртувуста чок. Тывада областың 5, районнарның 7 солуннарын, чечен чогаалдыг альманахты, «Агитаторнуң блокнолун» үргүлчү үндүрүп турар. Областың ном үндүрер чери 1944 чылдан 1955 чылга чедир 3 миллион кезектен ажыг янзы-бүрү литератураның номнарын парлап үндүрген.

Бистиң чуртувуста парлалганың сөзү болза, коммунизм дээш демиселдиг күүлүг чепсээ болуп турар. Совет улус болунуң күштерин болгаш чогаалыкчы энергизын социалистиг үлетүрүүн хоон соңгаар улам күүлүг хөгжүлдезинче, көдээ ажылагайының бүгү адырларының күүлүг көдүрүүшкүнүнүң программазын боттандырарынче угландырып турар үеде парлалганың ролю улам-на бедээн.

Солуннар болгаш журналдар социалистиг бүдүрүлгени калбартырының аргаларын көргүзүп, мал болгаш чер ажылдарының мурнакчыларының дуржулгаларын, күш-ажылды организастаарының эң-не дешилгелиг хевирлерин, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилериниң чедип алган чедиишкиннерин пропагандалап турар. Совет парлалга болза, ажылчы чоннарны күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринче, үлетүр черлериниң продукцияны бүдүрүп үндүрериң улам-на көвүдиринче, продукцияның шынарын бедиринче, бот-үнезин чиигедиринче болгаш техниктиг дешилге дээш демиселче кыйгырып турар. Ынчангаш парлалга массаның ортузунга калбаа-биле таратынган турары, солуннар болгаш журналдар кижи бүрүзүнге четкен турары эргежок чугула.

Эрткен чылдың төнчүзүнде бистиң областың партия организациялары болгаш харылзаның район конторалары 1955 чылда парлалга тарадылгазының талазы-биле элээн ажылдарны чоруткан. Сүт-Хөл, Тожу болгаш Эрзин районнарга көдээ ажыл-агый литературалары эки таратынган. Парлалганы нептередиринің талазы-биле хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң бүгү практиктиг ажылы ол пунктуларга моөцнетинген турары чугула.

Ындыг турбуже Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Каа-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнарда солуннар болгаш журналдар чагыылгазы организасчок өскүзөн фактылар бар.

Ол чугула ажыл-херек бүгү харылзаа конторазының ажылдакчыларының, ылангыы почтачыларның идепкейлиг киржилезин негеп турар. Чагылганы чорудар ажылга коммунистерден, комсомолчулардан, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнидериниден, башкылардан болгаш инженер-техниктиг интеллигенциядан калбак активти киириштирери чугула.

Ажылчы чоннар солуннарга, журналдарга, номнарга аажок улуг сонуургалдыглар. Харылзаның ажылдакчылары болгаш партия организациялары бүгү-ле чурттакчылыг черлерге чаа чылдың солуннары, журналдары четкен турарын хандырар ужурлуг.

Харылзаа ажылдакчыларының мурнунда харысалгалыг сорулга туруп турар. Бүгү контораларга, Союзпечать салбырларынга, бүдүрүлге болгаш албан, өөредилге черлеринге, а ол ышкаш бүгү колхозтарга, совхозтарга база МТС-терге солуннарны болгаш журналларны чагыдарының пунктулары организастатынган турар ужурлуг. Ынчангаш почта аппарадының болгаш чагылгалар бижидилгелерни харылзаа эрттирер хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң бүгү практиктиг ажылы ол пунктуларга моөцнетинген турары чугула.

Ындыг турбуже Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Каа-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнарда солуннар болгаш журналдар чагыылгазы организасчок өскүзөн фактылар бар.

Ол чугула ажыл-херек бүгү харылзаа конторазының ажылдакчыларының, ылангыы почтачыларның идепкейлиг киржилезин негеп турар. Чагылганы чорудар ажылга коммунистерден, комсомолчулардан, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнидериниден, башкылардан болгаш инженер-техниктиг интеллигенциядан калбак активти киириштирери чугула.

Ажылчы чоннар солуннарга, журналдарга, номнарга аажок улуг сонуургалдыглар. Харылзаның ажылдакчылары болгаш партия организациялары бүгү-ле чурттакчылыг черлерге чаа чылдың солуннары, журналдары четкен турарын хандырар ужурлуг.

Премьер У Пунуң Термезтен Премьер Николай Александрович Булганинга телеграммазы

Силерниң улуг чуртунарга бистиң кончуг таарымчалыг болгаш ажыктыг чоруп турганывыстың үеэзинде меңээ, мээң кадайымга болгаш мээң миссиямның кежигүннеринге Силериң кылганынар бүгү-ле үүлдер дээш Силерге болгаш Силериң коллегтериңерге кончуг амыран тур мен.

Совет Россияга барык 10 муң миль эрткеш, бистиң эргевиске Силериң кончуг эвилең тывысканыңар совет самолеттарга олуруп алгаш, бөгүн Бирмаже ужудуптувус.

Совет удуртукчуларының болгаш улустуң бистерге көргүскени онза чаагай хүлээп алыышкын бистиң сагыш-сеткилиниске кезээде хевээр артар.

Совет Эвилелинге мээң чораанымы тайбың дээш демиселжир деп мээң быжыг бүзүрелимни улам-на быжыглаар дээрзин Силерге бүзүрелирин чөпшээреп көрүңер. Тайбың дээш демиселди кады үргүлчүлээр бис деп чүвеге бүзүреп тур мен.

Москвага мээң белекке бергеним ийи чүс тонна ристен ангыда 300 тонна ристи Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарынга белек кылдыр Силерни дамчыштыр база дагыы тударын меңээ чөпшээреп көрүңер.

Дээрги Президентиге болгаш эш Хрущевка мээң байырымны, а ол ышкаш эштер Каганович, Маленков, Молотов, Микоян, Первухин, Сабуров оларга болгаш Силериң өске-даа коллегтериңерге мээң эң эки күзелдеримни дамчыдарын дилеим.

Силер болгаш Силериң коллегтериңер Бирмага чаагай чедип келирин күзедим.

У НУ.

Совет-норвег дыннадыг

Совет Чазактың чалааның өзугаар Норвегияның Премьер-Министри дээрги Эйнар Герхардсен бо чылдың ноябрь 10-дан эгелээш 16-га чедир Москвага турган. ССРЭ-ге болунуң моон ыңай турарының үеэзинде Премьер-Министр Сталинградка, Тбилисиге болгаш Ленинградка баргылаан, ноябрь 22-де Норвегияже дедир эөптер.

Москвага бодунуң турганының үеэзинде Премьер-Министр Э. Герхардсен болгаш ооң-биле кады келген Садыг Министри А. Скауг Совет күрүнеңиң удуртур ажылдакчылары-биле ужуражып база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущев болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоян олар-биле чугаалажыышкыннар кылган.

Ол үеде болган беседаларга норвег таладан өскелер-биле кады: Садыг Чөвүлекчизи С. Соммерфельт болгаш Норвегияның Даштыкы Херектер Министерствозунуң бюро начальниги Г. Хейберг, а ол ышкаш Норвегияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Э. Бродланд олурушкан.

Беседаларга совет таладан: ССРЭ-ниң Даштыкы Садыг Министри Н. Г. Кабанов, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызары В. А. Зорин болгаш В. С. Семенов база ССРЭ-ниң Норвегияда Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Г. П. Аркадьев киришкен.

Беседалар үеэзинде совет-норвег харылзаларга хамаарышкан айтырыгаар талазы-биле-даа болгаш ийи чурттарның эрге-ажыктарынга хамаарышкан улустар аразының чамдык ниити айтырыгларының талазы-биле-даа санал-оналдарны ажыт-чажыт чок солушкан.

ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның аразында найыралдыг кожа-хелбээ харылзааларны хөгжүдеринге идиг бээр деп боттарының быжыг бодалын ийи талалар илергейлээн.

Улустар аразынга тайбың кады ажылдажылганы болгаш билчир чорукту быжыглаарынга чугула үндезин суур болур экономиктиг харылзааларның ийи чурттар аразында айтырыгларын бүгү талалыг чугаалажыы көрген. Ооң-биле кады совет-норвег садыглажыышкынны болгаш өске-даа экономиктиг харылзааларны кайы-кайызынга долу ажыктыг болур чорукка үндезилээш улам-на хөгжүдер күзел илереттинген. Ийи чурттарның үлетүрүүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының янзы-бүрү адырлары-биле таныжар төлээде, ылаңгыя ажыл-херекчи бөлүктериниң төлээлекчилерин кайы-кайызынче аргыштырарынга идиг бээрин талалар дугуржуп алган.

Премьер-Министр Герхардсенниң Москвага турганының үеэзинде ноябрь 15-те 1956—1958 чылдарда ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның кайы-кайызынга бараанар дужаажырының дугайында Протоколга база 1956 чылда ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның кайы-кайызынга бараанларны немей дужаажырының дугайында Протоколка ат салдынган. Айыттынган протоколдарга совет таладан ССРЭ-ниң Даштыкы Садыг Министри Н. Г. Кабанов, норвег таладан—Садыг Министри А. Скауг ат салганнар.

ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның аразынга эртем-техниктиг харылзааларны доктаадып тургузарын санал-оналдар солчуушкунунуң чорудулгазында ажыктыг деп саналан болгаш ол угланыышкынга тодаргай базымнар дугайын дипломаттыг чурум-биле үргүлчүлээрин көрген.

Норвег таланың саналын өзугаар ийи чазактар кызыгаар районунга совет болгаш норвег гидроэлектростанцияларны тударын барымдаалаш, ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның аразында Паатсо-Йоки (Пасвикэльв) деп кызыгаар хемниң гидроқурлавырларын ажыглаар эргелерни эң-не ажыктыг кылдыр хуваар дугайында саналларны киирер сорулгалыг эксперттерниң совет-норвег комиссиязын тургузар дугайында дугуржуушкунну чедип алган.

Совет таланың саналын өзугаар Баренцово далайга авариядан камгалаар албанның дугайында дугуржулгага хамаарыштыр Ослога ийи Чазактарның аразынга чугаалажыышкыннарны эң чоокку үеде эгелеве чогуур дээрзиниң дугайында база дугуржуушкун чедип алдынган.

Культурлуг кады ажылдажылга дугайында ийи чурттарның улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турары айтырыгны көрген. Бо талазы-биле харылзаалар сөөлгү чылдарның дургузунда дыка калбарганынга байыр чедирве чогуур деп чүве айыттынган.

Төлээдер солчурунун-даа аргазы-биле, өске-даа аргалар-биле Совет Эвилелиниң болгаш Норвегияның улустарының аразынга кайы-кайызын билчир чорукка идиг бээр төлээде, улам ыңайгы хемчегларни алыры күзенчиг дээрзинге талалар чөпшээрешкен. Төлээлер солчуру болгаш ийи чурттарның улустарының аразынга калбак харылзаага үндезин бооп болгу дег өске-даа адырларга кады ажылдажылга ийи чурттарның профессионалдыг төлээлелге болгаш экономика организацияларын, спорт, культура болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларын дамчыштыр эң-не үрегүнелдиг кылдыр чоруп болурун демдеглээн. Ынчангаш ындыг янзылыг организацияларның аразынга шуут харылзааны деткиири болгаш ийи чурттарның даштыкы-биле культурлуг харылзаалар айтырыгларын кылып турар күрүне органнарынга олар ындыг харылзааларны тургузарынга идиг бээрин база дааскан турза чогуур ийик.

Ийи чурттарның төлээлелге организацияларының аразынга ындыг шуут харылзааларның эки чижээ кылдыр Совет Эвилелинде болгаш Норвегияда практиктиг болгаш теоретиктиг өөредилгени эртип, ийи чурттарның аразынга аныяктар төлээлерин солуштурарын планнап турар аныяктарның улуг каттыжыышкыннарының аразынга кады ажылдажылганы алаан. Спорт, уран-чүүл болгаш культура, эртем болгаш чырыдыышкын талазы-биле совет-норвег организацияларның болгаш албан черлериниң талазындан үнген ындыг янзылыг инициативаны деткиири талалар чөпшээрешкен.

Делегей байдалынга хамаарыштыр санал-оналдар солчуушкунунуң үеэзинде ийи талалар улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ыңай таарыштырарынга база хамаарышпас чорукту, бүрүн эргени болгаш иштики херектерни холгаарлавас чорукту хүндүлежиринге үндезилээш, бүгү улустарның тайбың кады ажылдажылгазын хөгжүдеринге идиг бээр деп боттарының күзелин илергейлээн.

Улустар аразының айтырыгларының талазы-биле беседалар талаларның турушгарын эң тодаргай билириңге идиг болган, ынчангаш ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның аразында харылзааларны экижидериниң херээнге бараан болуру чигаиниг чок. Ылаңгыя Каттышкаш Наңилар Организациязының органнарында чугаалажып турар элээн хөй айтырыгларның талазы-биле ийи Чазактарның бодалының дүшкек чоруп демдеглетинген.

Совет таладан айтырыг-биле холбаштыр Премьер-Министр Э. Герхардсен норвег Чазак агрессчи сорулгалардыг политикага идиг бербес болгаш Норвегия халдаашкынга база халдаашкынның кыжаныышкынынга таварышпаанда норвег девискээрде базаларны даштыкы чепсектиг күштерге тывыспас деп бүзүредилгени берген.

Премьер-Министр Э. Герхардсенниң болгаш Садыг Министри А. Скауттуң Совет күрүнеңиң удуртукчулары-биле беседалары үректиң ханызындан болгаш найыралчы билчириниң байдалынга эрткен, ынчангаш ийи талаларның бүзүрээнин өзугаар алырга, ССРЭ-ниң болгаш Норвегияның аразынга найыралдыг, чаагай кожа-хелбээ харылзааларны хөгжүдеринге ол идиг болур.

ССРЭ биле Норвегияның аразында бараан саарылгазының дугайында

1956—1958 чылдарда ССРЭ-биле Норвегия удур-дедир барааннар алчыр дугайында протоколга ноябрь 15-те Москвага ат салган, үш чылдың иштинде удур-дедир алчыр кол-кол барааннарның даңзыларын ол протокол-биле доктааткан.

Норвегия ол үениң дургузунда Совет Эвилелинге кит үзүн, дустуг сельдь балыкты болгаш ак демирни бээр. Совет Эвилели Норвегияга тараа, нефть продуктуларын, марганец болгаш хром рудазын база апатит-концентратты бээр.

Ол-ла үеде 1956 чылда ССРЭ-биле Норвегияның удур-дедир немей алчыр барааннарының дугайында протоколга ат салган.

Норвегия 1956 чылда Совет Эвилелинге кит үзүн, штапельдиг волокнону, дузаан болгаш доңурган сельдини ак демирни, балык эдин болгаш өске-даа барааннарны, Совет Эвилели Норвегияга тараа, нефть продуктуларын, марганец, болгаш хром рудазын, апатит-концентратты, хөвенни, асбестини, канифольду, нафталинни, автомобильдерни, мотоциклдерни болгаш өске-даа барааннарны бээр.

ССРЭ биле Норвегияның аразында бараан саарылгазы бо протоколдар өзугаар 1956 чылда 140 миллион рубль болур ужурлуг.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтуң Москвадан Индияже чорутканы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев Индия Республиканың чазаның чалааның өзугаар ноябрь 17-де Москвадан Делиже чорупкан.

ССРЭ-ниң Культура Министри Н. А. Михайлов, армия генералы И. А. Серов, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Бирги Оралакчызы А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый Министриниң Оралакчызы Д. Р. Расулов, Даштыкы садыг Министриниң Оралакчызы П. Н. Кузнецов, Узбек ССР-ниң Культура Министриниң Оралакчызы З. Рахимбабаева олар Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевту үдеп чоруурлар.

Төп аэродромга чоруп турарларны үдээнер болза: А. И. Кириченко, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, А. В. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары А. Н. Косыгин, В. А. Кучеренко, П. П. Лобанов, В. М. Малышев, И. Ф. Тевосян, М. В. Хруничев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национал даргазының Даргазының Оралакчызы П. Т. Комаров, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы А. М. Пузанов, ССРЭ-ниң министрлери С. Ф. Антонов, И. А. Бенедиктов, К. П. Горшенин, П. В. Дементьев, М. А. Евсеенко, В. Г. Жаворонков, А. Н. Задемидко, В. П. Зотов, И. Г. Кабанов, В. Д. Колмыков, Е. Ф. Кожевников, А. Б. Кортунов, Л. Р. Конисц, А. И. Костоусов, С. Н. Круглов, П. Ф. Ломако, В. В. Мацкевич, Л. Г. Мельников, Е. С. Новоселов, И. И. Носенко, Г. М. Орлов, Д. В. Павлов, П. И. Паршин, К. Д. Петухов, Н. Д. Псурцев, Д. Я. Райзер, Н. С. Рыжов, И. Т. Скиданенко, Н. П. Строкин, С. А. Степанов, С. М. Тихомиров, Д. Ф. Устинов, Г. С. Хламов, З. А. Шашков, А. Г. Шереметьев, П. А. Юдин, ССРЭ-ниң Күрпланының даргазы Н. К. Байкалов, Совет Эвилелиниң маршалдары И. Х. Баграмян, С. С. Бирюзов, К. С. Москаленко, Ужар-чүүлдүн кол маршалы П. Ф. Жигаров, армия генералдары А. И. Антонов, М. С. Малинин, И. Е. Петров, генерал-полковниктер А. С. Желтов, Ф. Ф. Кузнецов, адмирал С. Г. Горшков, Экономиктиг харылзааларның херектериниң талазы-биле Кол эргелелдиң начальниги К. И. Коваль, СЭТАның харысалгалыг удуртукчузу Н. Г. Пальгунов, «Известия» солуннуң кол редактору К. А. Губин, ССРЭ-ниң министрлериниң оралакчылары В. А. Зорин, С. В. Кафтанов, Н. Т. Федоренко, СЭКП-ниң МК секретары И. В. Капитонов, СЭКП-ниң МХК-ның секретары Е. А. Фурцева, Моссоветтиң күүскомунуң даргазы М. А. Яснов, ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Н. Шелепин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң херектер эргелекчизи А. В. Коробов, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң коллегия кежигүннери Ф. И. Бараненков, М. В. Зимянин, С. П. Козырев, М. А. Костылев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының протоколунуң начальниги Е. А. Тарабрин, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң Протокол киллдизиниң эргелекчизи Ф. Ф. Молочков, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Мурнуу-Чөөн Азия киллдизиниң эргелекчизи Б. М. Волков, Москва хоорайның комендантызы генерал-майор И. С. Колесников, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң, ССРЭ-ниң Камгалал Министерствозунуң харысалгалыг ажылдакчылары, парлалга төлээлекчилери.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевту дипломаттыг корпус үдээн.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев ужуп үнүптериниң мурнунда аэродромга турганнар-биле чылыы-биле байырлашканнар.

...Эртенгиниң дөрт шак 10 минутада Н. А. Булганиниң болгаш Н. С. Хрущевтуң олурганы самолет агаарже көдүрүп үнгеш, мурнуу-чөөн чүкче углай ужуп юрупкан.

(СЭТА).

Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсенниң Москвадан чорупканы

Совет чазактың чалааның өзугаар ССРЭ-ге аалдап чораан Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсен болгаш норвег чазактың төлээлериниң кежигүннери ноябрь 16-да Москвадан үнүпкеннер.

Норвегияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметинген төп аэродромга Премьер-Министр Э. Герхардсенни болгаш ону үдеп чоруур кижилерни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниң министрлери болгаш өске-даа албан кижилери үдээннер.

Премьер-Министр Э. Гархардсенни үдээри-биле хүндүлүг таныылды чыскаагай база Норвегияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне гимнилерин ырладып күүсеткен.

Премьер-Министр Э. Герхардсен микрофонга дараазында чугааны кылган:

Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсенниң чугаазы

— Министрлер Чөвүлелиниң Дээрги Даргазы!

Москвадан ам чоруп турар норвег төлээлер боже долу идегел-биле келген. Болуушкуннар-биле долдунган алды хонуктуң соонда бистер Москвадан чоруп тур бис. Бистиң манап турганывыс болгаш күзениишкинивис ам бистериң-биле Совет Эвилелиниң удуртукчулары өөнүктер ышкаш ужурашканынга идегел-биле бадыткатынган. Ынчангаш бистиң саналывысты хүлээр алыр боор, бисти билир боор деп идегеливис бадыткатынган. Москвадан бистер Совет Эвилелиниң удуртукчулары-биле чугаалажыышкыннарның түннелдеринге сеткил ханыышкыны-биле чоруп тур бис. Бистериң маңаа таварышканывыс чаагай хүлээп алыычал болгаш найыралдыг чорук дээш өөрүп четириишкин-биле долган бис.

Хөй-хөй чугула айтырыгларның дугайында бистерде янзы-бүрү угаан бодалдар бар. Ынчалза-даа туруп турар хөй-хөй үүлдерге чаңгыс аай чорукту база демдеглеп шыдаан бис. Бистериң бот-боттарывыстың кылганывыс хостуг болгаш ак-сеткилдиг беседалар бистиң улустарывыстың аразынга кайы-кайызын билчир чорукка болгаш найыралга ужур-дузалыг болур дээрзинге идегеп турар бис. Бодувустуң өөрүп четириишкинивиск Совет Эвилелинге эң эки күзээшкинни немээривисти база күзеп турар бис. Совет Эвилели — улуг болгаш бай чурт. Ынчалза-даа бодунуң аажок кыска төөгүзүнүң дургузунда ажыл чорудулганың бөрге байдалдарын ажып эртер ужур аңаа таварышкан.

Швед парламент төлээлеринге Президент Ворошиловтуң чугаалааны болза: бистиң бүгү төөгүвүстүң үеэзинин 27 хуузу дайын чорударынга таварышкан. Ол үениң 60 хуузу катап тургузуушкунга холбашкан. Ынчангаш ооң немей чугаалааны болза — 50 чылдың дургузунда тайбың чурттаар арганы биске беринер, ынчан кайгамчыктыг улуг түннелдерни көөр силер.

Боттарының бүгү күштерин тайбың тургузукчу ажылга холбаштырар арганы берген турар тайбыңны бүгү үениң дургузунда Совет Эвилелинге үректиң бүгү ханызындан күзеп тур бис. Совет Эвилелинге, ооң улузунга болгаш ооң удуртукчуларынга өөрүп четиргекимни болгаш эң эки күзелимни база катап катаптап тур мен.

* * *

...Норвег аалчылар болгаш үдээннер самолеттарже чорупканнар. Н. А. Булганин биле А. И. Микоян, Э. Герхардсенге орук суур эки чоруурун күзеп, Премьер-Министр болгаш ооң эдертип чоруур кижилери-биле найыралдыг хол тудушканнар.

Премьер-Министр Э. Герхардсен болгаш норвег төлээлериниң кежигүннери Москва юраанының соонда Сталинградка, Тбилисиге болгаш Ленинградка баарлар.

(СЭТА).

Хой ажылының талазы-биле Бүгү-эвилелдиң чөвүлел хуралы

Хой ажылының талазы-биле Бүгү-эвилелдиң чөвүлел хуралынга ноябрь 15-те, дүк бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир, хой ажылын улам ынай хөгжүдер дугайында көдээ ажыл-агый органнарының, МТС-териң, колхозтарның болгаш совхозтарның сорулгаларының дугайында илеткелдерни чугаалажыры үргүлчүлээн.

Президиумга эштер К. Е. Ворошилов, А. И. Микоян, Н. С. Хрущев үнүп келирге чөвүлел хуралдың киржикчилери үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле үгаан.

Бир дугаарында СЭКП-ниң Астрахань обкомунуң секертары эш **Ганенко** санал берген. Областың колхозтары болгаш совхозтары сөөлгү чылда дүк бүдүрерин 43 хуу, оон-биле кады нарын болгаш чартык нарын дүктү ийи катап көвүдеткен деп ол чугаалаан. Дүк бүдүрерин көвүдедир дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин хуусаа бетинде күүседир бүгү аргалар области бар. Хой ажылдыг мурнакчы колхозтарда хой бүрүзүнден ортумаа-биле 5 килограмм дүктү, а эң эки хойжуларның коъдан хойларында улуг четпестер бар деп СЭКП-ниң Ростов обкомунуң секретары эш **Киселев** чугаалаан. Хой-хөй ажыл-агыйларда малдың хораары болгаш кызыраары хөй болуп турар. Багальницкий, Багаевский болгаш Батайский районнарда ниити хойнуң иштинде нарын дүктүг болгаш чиңге нарын дүктүг хойлар 25 хуу ашпайн турар.

Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле партияның болгаш чазактың шиитпирлерин чугаалашкаш, областың малчыннары хой ажылын экижидериниң элээн хемчеглерин ажылдап кылган. Хойга база-ла дыка эки чем болур силос салыр кукурузаның тарылгазын улуу-биле калбарткан. Кажаалар болгаш кудуктар тудуушкунун улуу-биле чорудун турар. Бүгү-ле черлерге бөдүүн дүктүг хойларны нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хойлар-биле солуур деп турар болгаш янзы-бүрү уксаларны хайнактадырын чорудун, кышкы болгаш чазын эрте төрүүнер аргаларны хереглөөр деп шиитпирлээн.

Оон-биле кады мал ажаар болгаш мал чеми белеткээр талазы-биле хөй күш киирер ажылдарны механизастаарынга боттаан электрижидеринге мал ажылдыг районнарга дузаламчыны күштелдирери эргежок чугула. Областың мурнуу чүгүн Цимлянск далайның суу-биле сугландырарын база дүргедедир херек. Кыжын кара чыдар черлериң одарларын экижидеринге дузалашпайн турар көдээ ажылагый эртем-шинчилел черлерин, ол ышкаш хову районнарынче ыяш материалдарын четчири-биле сөөртүп чедирбейн турар Центросоюзту оратор шүүмчүлээн.

Ярославль областың Тутаевский районунуң «Красный дружинник» колхозтуң хой фермазының эргелекчизи эш **Кочневка** сөс берген. Ол фермада бедик шынарлыг кеыш болгаш дүк-биле сураглыг романовский уксаалыг хойларны естүрүп турар. Хойларны экижидер талазы-биле ферма кызымак ажылдан турар. Сөөлгү беш чылдарда кыс хойнуң деңзизи 48-тен 60—70 килограмм чедип турар, а кошкарның деңзизи 100 килограмм ажып турар.

Күрүненің Тутаевскиде үрелиг хойлар өстүрүп тарадыр чери романовский хойларны өстүрер талазы-биле ажылды экижидери эргежок чугула деп эш Кочнев санаан.

Партия болгаш совет организациялар колхозтар, совхозтар болгаш МТС-тер-биле тодаргай ажылдап, оларның ажылынга практиктиг дузаламчыны көргүзүп турар апарган деп СЭКП-ниң Грозный обкомунуң секретары эш **Жигалин** чугаалаан. Колхозтарже болгаш совхозтарже 240 дүржулгалыг партийжи ажылдакчыларны чоруткан. Хой ажылдыг колхозтарның одарладырын хандырып турар. Республиканың колхозтары болгаш совхозтары хой ажылының угланыышкынын үндезинии-биле өскерткен. 25 чылдар мурнунда ниити хойларның үүгле 0,5 хуузу нарын дүктүг хойлар болуп турган болза, 1955 чылда нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хойлар 42 хуу болу берген. Дүк кыргын алыры база өскен.

Эртемденнер болгаш практиктер түс черниң хоюн нарын дүктүг хойлар-биле хайнакташтырын турган, даг черниң түскай уксаалыг хойларын турган. Чаа уксаалыг киргиз хойларның кызының деңзизи 60—64 килограмм чедип, ортумаа-биле бөөр дүгү 4 — 4,5 килограмм болуп турар. Чаа уксааның хойлары бедик шынарлыг эштти болгаш чагны берип, бүдүн чылда ырак черлерге сүрүп одарладырынга дыка шыдамыккай болуп турар.

Киргизиняга даг одарлыг хой ажылының системазын ажылдап кылыры эргежок чугула деп эш Лущихин санап турар.

Ростов областың мурнакчы колхозтарында болгаш совхозтарында чамдык чедиишкиннер бар болза-даа, областа хой ажылында улуг четпестер бар деп СЭКП-ниң Ростов обкомунуң секретары эш **Киселев** чугаалаан. Хой-хөй ажыл-агыйларда малдың хораары болгаш кызыраары хөй болуп турар. Багальницкий, Багаевский болгаш Батайский районнарда ниити хойнуң иштинде нарын дүктүг болгаш чиңге нарын дүктүг хойлар 25 хуу ашпайн турар.

Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле партияның болгаш чазактың шиитпирлерин чугаалашкаш, областың малчыннары хой ажылын экижидериниң элээн хемчеглерин ажылдап кылган. Хойга база-ла дыка эки чем болур силос салыр кукурузаның тарылгазын улуу-биле калбарткан. Кажаалар болгаш кудуктар тудуушкунун улуу-биле чорудун турар. Бүгү-ле черлерге бөдүүн дүктүг хойларны нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хойлар-биле солуур деп турар болгаш янзы-бүрү уксаларны хайнактадырын чорудун, кышкы болгаш чазын эрте төрүүнер аргаларны хереглөөр деп шиитпирлээн.

Оон-биле кады мал ажаар болгаш мал чеми белеткээр талазы-биле хөй күш киирер ажылдарны механизастаарынга боттаан электрижидеринге мал ажылдыг районнарга дузаламчыны күштелдирери эргежок чугула. Областың мурнуу чүгүн Цимлянск далайның суу-биле сугландырарын база дүргедедир херек. Кыжын кара чыдар черлериң одарларын экижидеринге дузалашпайн турар көдээ ажылагый эртем-шинчилел черлерин, ол ышкаш хову районнарынче ыяш материалдарын четчири-биле сөөртүп чедирбейн турар Центросоюзту оратор шүүмчүлээн.

Ярославль областың Тутаевский районунуң «Красный дружинник» колхозтуң хой фермазының эргелекчизи эш **Кочневка** сөс берген. Ол фермада бедик шынарлыг кеыш болгаш дүк-биле сураглыг романовский уксаалыг хойларны естүрүп турар. Хойларны экижидер талазы-биле ферма кызымак ажылдан турар. Сөөлгү беш чылдарда кыс хойнуң деңзизи 48-тен 60—70 килограмм чедип турар, а кошкарның деңзизи 100 килограмм ажып турар.

Күрүненің Тутаевскиде үрелиг хойлар өстүрүп тарадыр чери романовский хойларны өстүрер талазы-биле ажылды экижидери эргежок чугула деп эш Кочнев санаан.

Партия болгаш совет организациялар колхозтар, совхозтар болгаш МТС-тер-биле тодаргай ажылдап, оларның ажылынга практиктиг дузаламчыны көргүзүп турар апарган деп СЭКП-ниң Грозный обкомунуң секретары эш **Жигалин** чугаалаан. Колхозтарже болгаш совхозтарже 240 дүржулгалыг партийжи ажылдакчыларны чоруткан. Хой ажылдыг колхозтарның болгаш совхозтарның партия эге организацияларының секретарьларында барык-ла райком секретарьлары болгаш райкүүсөм даргалары чораан кижилер ажылдап турар. Мал ажылының кадрларын быжыглаары-биле болгаш колхозтарны, совхозтарны фермаларынга культураны бедидери-биле 400 ажыг зоотехниктерни болгаш ветеринария ажылдакчыларын чоруткан. Колхозтарның хөй кезээ бир миллион ажыг рубль орулгалыг болуп турар. Мурнакчы ажыл-агыйлар хой бүрүзүнден 6—6,5 килограмм нарын дүктү ап турар. Областың кадаачал зоназында Терек-Кумскийниң магистралдыг каналын ажыглалга киргени-биле ийи миллион ажыг черни сугландырган, нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдеринге улам таарымчалыг байдал тургустунуп турарын эш Жигалин чугаалаан. Ынчалза-даа ол каналдың гудуушкуну оожум чорун турар. ССРЭ-нин Көдээ ажыл-агый министерствозу ол тудугну дүрген доозар хемчегни алыр херек.

Мергежилдиг хойжу кадрларны белеткээр школаны чуртка тургузарын оратор санаалдаан.

Улуг кудуруктуг болгаш гиссар хойларның баш санын көвүдедириниң талазы-биле Узбекистанда чорудун турар хемчегленің дугайын эш Мухамеджанов дыңнаткан.

Ставрополь крайның Невинномысский районунуң Молотов аттыг колхозунуң улуг хойжузу эш **Сапожников** бодунун бригадазының дугайын чугаалаан. Оон бригадазы хой бүрүзүнден дүк кыргын алырын 6,4-тен 7,8 килограмм чедир бедиткен.

Грузин ССР-ниң Көдээ ажыл-агый министриниң оралакчызы эш **Кобахидзе**, Армян ССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң хой ажылының талазы-биле кол инспектору эш **Мелколян** болгаш Тимирязев аттыг көдээ ажыл-агый академиязының профессору эш **Николаев** олар база санал берип, чүве чугаалаанар.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери үрежилге ажылының болгаш тарып боозадылганың, күш-ажылды организастаарының болгаш хой ажылының экономиказының, малдың чем суурунуң болгаш хойну чемгерериниң, механизацияның болгаш тудуушкуннун, эвт-дүк угланыышкынныг болгаш тон кылыр кеыштиг хой ажылының талазы-биле алды сессияларга ажылдаанар.

Брянск область. Бежиң хоорайта чыл санында брянскиниң паровоз тудукчуларынга чурттадга бажыңнарын кылып берип турар. Чыл эгезинден бөөр паровоз тудукчулары 1.700 барбелинга метр чурттадга шөлүн алган.

Чурукта: Ростов кудумчузунда брянскиниң паровоз тудукчуларының 71 квартиралыг чаа бажыңы.

Фото **И. Рабаиновичиниң.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Чаа магазин

Чурт үлетпүрүнүң область эргелелиниң үлетпүр барааннары садар чаа магазини Кызыл хоорайның колхозтар рынокунуң чанында ажыттынган.

Чаа магазинге нургулайында чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң, оон иштинде районнарның үлетпүр комбинаттарынга кылган мебель аймаан, даараглыг кылыгларны, улуг улустуң болгаш бичии уругларның хөмден болгаш кидистен кылган идиктерин садар.

Бо магазинге көдээ ажыл-агыйга болгаш тудугта хереглетиннер ажыл-агый барааннарын база садар. Ам ында бижик столдарын, чымчак сандайларны, хеп болгаш чем шкафтарының база бажың иштиниң ыяштан кылган өске-даа эки шынарлыг кылыгларының баштайгы бөлүүн киирген.

Кызылдың Раскова аттыг даараныла комбинадынга болгаш районнарның үлетпүр комбинаттарынга даараан янзы-бүрү хемчээлдиг эки шынарлыг кышкы, чайгы хеп аймаан садып турар.

Тудуг бригадазында

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозтуң тудуг бригадазы бо чылын биче эвес ажылдарны кылган. Тодаргайлаарга: 29 чурттадга бажыңнары, мыйыстыг бода малга 5, шээр малга 2 кажаалар ажыглалда киргеи. Ол ышкаш үш автомашинага саман гаражтың тудуу доостур четкен.

Тудуг бригадазынга күш-ажылдың организастыын эки турган болза, оондаа хөй ажылдар кылдынган турар ийик. Бызаңчыларның кезии доктаамал эвес ажылдап, бердинген онаалдаларны күүсетпейн турар. Оон уламындан колхозтуң бүдүрүлге планында көрдүнген элээн хөй чурттадга бажыңнары дээрбе болгаш чунар бажың тудуу ам-даа кылдынмаан. Күш-ажылдың организастыын экижидери чугула.

Мурнакчылар

Төрээн колхозунуң улам байлакшылы дээш чүткүлдүг ажылдан турарларны Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелинден хөйну илередип болур. Хову ажылының бригадазында Буянзак, Норбу олар боттарының участогунда 24 гектар кызылтастың чайгы ажаалда суттарылдазын эки чоруткашындан ол шөлдүн гектар бүрүзүнден 20 центнер дүжүт алдынган. Херел база оон-даа өске тараажылар бедик көргүзүглерлиг болган.

Бүдүрүлге планында көрдүнгенин өзүгаар колхоз хой бүрүзүнден 1,5 килограмм дүк алыр, а Самдан, Мөнге олар боттарының коъдан хойларының ажаалдазын экижиткен ужурунда 1,7 килограммдан хөй дүктү алганнар. Ол ышкаш сүт саалдазының онаалдазын ажыр күүсеткен Көпеекке 325 литр, Чолдак-Карага 194 литр сүттү күш-хүнүн немелде төлевиринге тывыскан.

Чаа техниканы алганнар

Улуг-Хем районнуң колхозтары чыл келген тудум-на чаа техника-биле улам чепсеглении турар. Олар бо чылын 7 автомашиналарны, электростанцияга хереглөөр «Универсал» деп 4 локомобильди алганнар.

Колхозтарның баштаар черлери чаа машиналарны болгаш локомобильдерни ниитиниң ажыл-агыйларында чеп ажыглап турар.

Н. ЛОПСАН.

Кызыл районнуң колхозчу херээженнери

Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүседир дээш демиселге Кызыл районнуң колхозчу херээженнери идепкейлиг киржип турарлар. Ол болза, колхозчу амыдыралга оларның чаңчыгын, ниитиниң ажыл-агыйы хөгжөөн тудум-на кижи бүрүзүнүң материалдыг амыдыралы чаагайжыыр дээрзин оларның медереп билип турарының херечизи болур.

Ылангыя «Х Улуг Хурал», «Тиилелге», «Совет Тыва», колхозтарда күш-ажыл кылып шыдаар херээженнерден күш-хүннериниң минимумун чылдагаан чоккы күүсетпээн кижи чок. Ол колхозтарның баштаар черлери сезоннуг ажылдар үезинде уруглар яслилерин тургусканнар. Херээженнер ортузунда масса-политиктиг ажыл экижин турар.

Херээженнер колхоз бүдүрүлгезинің янзы-бүрү адырларында киржип турарлар. Оларның аразында бригадалар болгаш фермалар аайы-биле мурнакчы ажылдап турарларның саны өскен. «Х Улуг Хурал» колхозтуң саанчыларындан коммунист эш Серенмаа бо чылын болунга быжыглаан инек бүрүзүнден-не 1184 литр, эш Милюхина 1166 литр сүттү сагганнар. «Совет Тыва» колхозта саанчы эш Бюрюзбаа инек бүрүзүнден 1310 литр сүттү саггаан. Ол болза, моон мурнунда чылдарда районга кымнын-даа чедип албааны бедик көргүзүглер болур. «Х Улуг Хурал» колхозтуң хаван ажаакчызы эш Аношкина ол ажылынга ам дөрт чыл болган. Ол чартык чылда 450 күш-хүнү ажылдап алган.

Херээженнер бо чылын хову ажылдарынга багай эвес киришкен. Сталин аттыг колхозтуң хову бригадазының киржикчизи эш Доп чартык чылда 571 күш-хүнүн ажылдап алган.

Колхозчу херээженнер боттарының чурттадгазының культуразын бедидип турарлар. Мурнунда чылдарда оларның чамдыызы бажың чугайлап, хлеб быжырып, ногаа өстүрүп, хеп чүп билбес турган болза, ам ол ажылдарга чаңчыгын, боттарының сууржуң чурттадгазын улам-на чаагайжыдып ап турар апарган.

Чайгы үеде колхозчуларның чурттадга бажыңнарының чанында тарып өстүрген ногааларны хөйү-биле көрүп болур апарган. «Х Улуг хурал» колхозтуң кежигүнү эш Допчаа Дырылаа янзы-бүрү ногааларны тарып, оон бедик дүжүттү өстүрүп ап турар. Колхоз бүдүрүлгезинге ол база-ла идепкейлиг киржип келген. «Черби» көдээ ажыл-агый артелинің колхозчулары боттарының чурттадга бажыңнарында хлеб быжырар печкаларлыг. Ында барык-ла шупту колхозчу херээженнер хлебти быжырып база янзы-бүрү эки шынарлыг чемнерни белеткеп билир апарган.

Ынчалза-даа колхозчу херээженнерни чаа, сууржуң амыдыралга чаңчыктырар, оларны кижизидер ажылда ам-даа улуг четпестериң бары чажыт эвес. «Баян-Хем», Сталин аттыг, «ТАРН XII съездиниң» болгаш «Бай-Булун» колхозтарның херээженнериниң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези ам-даа экиживаан.

Сталин аттыг колхозта ажыл кылып шыдаар 95 херээженнерден бо чылын 24 кижи колхоз бүдүрүлгезинге эки киришпээн. Оларның аразында эштер Биче-уруг, Сиржиңмаа, Долгаржаа олар чаңгыс-даа күш-хүнү ажылдап албааннар. «Баян-Хем» колхозта херээженнерден 27 кижи колхоз бүдүрүлгезинге киришпээн.

Ол колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы колхозчу херээженнериң күш-ажылчы чоруун чедир үнелевейн, бичии уруглар иелери херээженнериң ажылдаар аргалын хандырбайн, ыланғыя уруглар яслилерин тургуспайн турар. Ол болза, колхозчу амыдыралга оларның чаңчыгын, ниитиниң ажыл-агыйы хөгжөөн тудум-на кижи бүрүзүнүң материалдыг амыдыралы чаагайжыыр дээрзин оларның медереп билип турарының херечизи болур.

Ылангыя «Х Улуг Хурал», «Тиилелге», «Совет Тыва», колхозтарда күш-ажыл кылып шыдаар херээженнерден күш-хүннериниң минимумун чылдагаан чоккы күүсетпээн кижи чок. Ол колхозтарның баштаар черлери сезоннуг ажылдар үезинде уруглар яслилерин тургусканнар. Херээженнер ортузунда масса-политиктиг ажыл экижин турар.

Херээженнер колхоз бүдүрүлгезинің янзы-бүрү адырларында киржип турарлар. Оларның аразында бригадалар болгаш фермалар аайы-биле мурнакчы ажылдап турарларның саны өскен. «Х Улуг Хурал» колхозтуң саанчыларындан коммунист эш Серенмаа бо чылын болунга быжыглаан инек бүрүзүнден-не 1184 литр, эш Милюхина 1166 литр сүттү сагганнар. «Совет Тыва» колхозта саанчы эш Бюрюзбаа инек бүрүзүнден 1310 литр сүттү саггаан. Ол болза, моон мурнунда чылдарда районга кымнын-даа чедип албааны бедик көргүзүглер болур. «Х Улуг Хурал» колхозтуң хаван ажаакчызы эш Аношкина ол ажылынга ам дөрт чыл болган. Ол чартык чылда 450 күш-хүнү ажылдап алган.

Херээженнер бо чылын хову ажылдарынга багай эвес киришкен. Сталин аттыг колхозтуң хову бригадазының киржикчизи эш Доп чартык чылда 571 күш-хүнүн ажылдап алган.

Колхозчу херээженнер боттарының чурттадгазының культуразын бедидип турарлар. Мурнунда чылдарда оларның чамдыызы бажың чугайлап, хлеб быжырып, ногаа өстүрүп, хеп чүп билбес турган болза, ам ол ажылдарга чаңчыгын, боттарының сууржуң чурттадгазын улам-на чаагайжыдып ап турар апарган.

Чайгы үеде колхозчуларның чурттадга бажыңнарының чанында тарып өстүрген ногааларны хөйү-биле көрүп болур апарган. «Х Улуг хурал» колхозтуң кежигүнү эш Допчаа Дырылаа янзы-бүрү ногааларны тарып, оон бедик дүжүттү өстүрүп ап турар

Марачёвка фермазының коллективиниң кыйгырыына харыы кылдыр

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ДЕҢНЕЛИНГЕ ЧЕДЕР

Улуг-Хем районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели бо чылын сүт саалдазының талазы-биле багай эвес көргүзүглерлиг болган. Чыланныгда № 2 ферманың ажылдакчылары Таңды районда «Революцияның чылбыжы» колхозтуң Марачевка фермазының коллективиниң кыйгырыына чаңгыс эп-сеткилдиг каттышканнар.

Сүт-бараан фермазы бо чылын 41 муң литр сүт алыр планындан 2 муң литрни ажыр сагган. Чурт инектериниң бирээзинден-не ортумаа-биле сезонда 600 литр сүт саар тургаш, херек кырында Чыланныг фермазы 640 литрни алган. Кыйгырыгга күш-ажылчы соруқ кирген саанчылар чаа бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

Ферманың курлавырларын шын ажыглап, сураглыг саанчылар Шумова, Шведова оларның дуржулгазын калбартып тургаш, чурт инектериниң бирээзинден ортумаа-биле 1100 литрни саап алырын коллектив хүлээнген. Мурнакчы саанчылар Долума, Маңмаа, Хандыңмаа олар 1200 литрни инек бүрүзүнден саарын хүлээнгеннер.

Ленин аттыг колхозтуң Дөң-Теректе ферма ажылдакчыларының хуралы бедик көдүрүүшкүнүг эрткен. Саанчы Биченеп бодунда быжыглатынган 11 инектериниң 11550 литрни саап алган. Марачевка фермазының коллективиниң кыйгырыын танышкан, сезонда 13200 литр сүтү саарын хүлээнген. Ак-оол, Долума, Чанчыңмаа олар оон-даа бедиткен хүлээлгелерни алган.

СААЛДАНЫ ИЙИ КАТАП КӨВҮДЕДИР

Каа-Хем районда «Октябрьның 14 чылы» колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчылары инек бүрүзүнден ортумак саалданы эрткен чылдыындан 200 килограмм көвүдеткен. Чамдык инектер, чижээ, «Одесса» сагдырылга үезинде 3600 литр сүтү берген, оон сүдүнүң үскүү 5,6 хуу болуп турган. Е. Агрымаа, Ф. Левченко болгаш А. Хамзыл оларның инектериниң хөй-ле хонукта 16 литр сүтү сагдырып турган.

Таңды районда «Революцияның чалбыжы» колхозтуң Марачевкада ферма коллективиниң кыйгырыын, ылаңгыя сураглыг саанчылар Шведова, Шумова оларның ажыл-дуржулгазын малчыннар танышкаш, боттарының ажылында чедир кылдынмаан, ажыглатынмайн турар үүлдер ам-даа хөй деп үвени билингеннер. Саап алышкыны амгызындан ийи катап көвүдедирин ферманың ажылдакчылары хүлээнген.

ҮҮС ОН ЧЕДИ ТОННАНЫ СААП АЛЫР

Кызыл районда «Баян-Хем» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннарының ноябрь 17-де болган нинти хуралы Марачевчуларның кыйгырыынга бүрүн каттышкан. Ажаалданы болгаш чемгерилдеп шын тургузар болза, инектен хөй сүттү ап болурун мурнакчы саанчылар Шумова, Шведова болгаш өскелернин-даа дуржулгазы бүзүреткен.

«Баян-Хем» колхозтуң сүт-бараан фермазы бо чылын 78 тонна сүт саап алыр тургаш, херек кырында үүгле 64.992 килограммны алган. Ол болза, ажаалда чемгерилгениң багай тургустунганындан, бызааларындан чарып саарын организаставаанындан болган деп үвени хуралга санал берген эштер илередип турган. Бедик саалданы чедип алырынга бүгү аргалар фермада бар.

Колхозтуң бүдүрүлге планында 1956 чылда ферма 99 тонна сүт саап алырын көрген. Малчыннарның кыйгырыг танышкан хуралындан 117 тоннна сүттү алырын саанчылар хүлээнген. Мурнакчы саанчылардан Хандыжаа, Чысыңмаа олар боттарында быжыглаан чурт инектериниң бирээзинден-не 900 литрден куду эвес сүттү алырын илереткен.

ДЕМНИГ КҮШ-АЖЫЛДЫ ДЕТКЭЭН

«Революцияның чалбыжы» колхозтуң Марачевкада сүт-бараан фермазының коллективиниң кыйгырыын Барыын-Хемчик районнуң колхозтарында калбаа-биле танышып турар. «Совет Тываның беш чылы» колхозтуң фермазында ноябрь 11-де болган хурал бедик көдүрүүшкүнүг эрткен.

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП Төп Комитетиниң январь Пленумунуң докладалын чедишкиннинг боттандырары-биле колхозчу малчыннар чүткүлүг ажылдап турар. Бо чылдың үүгле октябрь 1-ден ноябрь 10-га чедир безин ферма 6 муң ажыг литр сүттү алган.

Эрткен саалда сезонунда ферманың ажылынга улуг четпестер болгаш частырыглар турганын хуралга санал берген эштер илеретпишаан, фермага таарымчалыг байдалды тургузарын колхоз баштаар черинден негеп турган. Марачевчуларның кыйгырыынга каттышпышаан, ферманың коллективи улам бедиткен хүлээлгелерни алган.

Бызааларны менди кыш ажырар дээш

Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхозтуң бызаа ажаакчызы эш Опулаң 80 бызааларны менди доруктурган, оларның күш-деңгилдези эки, оон иштинде чаа төрүүнген «Кажаа дүптээр» деп шолалыг чаш бызааның баштайгы өзүлде үезинин 20 хонук дургузында деңзизи 32 килограмм немешкен. Чаа төрүүнген чаш бызааларны эки азыраарга, оон өзүлдези эки болур, деңзизи дыка немежир деп үвени бо чижек көргүзүп турар.

Эш Опулаң баштаан 6 кижи бызаа кажааларын малгаштавышаан, чугайлаан болгаш эки чылыглаан. Бызааларны менди кыш ажырар дээш оларның ажаалдазын ол улам күштелдирген.

Н. НАМАЙ.

Шээр малдың эдержилгезин чорудуп турар

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозу октябрь 28-тен, ноябрь 5-ке чедир 650 хойну тарып боозаткан. Ол ажыл ам-даа уламчылап турар. Өшкү кадарчыларында ангор хуналарны хүлээдип берген. Ам сула эдержилгени чорудуп турар.

Шээр мал фермазының эргелекчизи эш Бады-Доржу мал эдержилгезин организастыг эрттирип турар.

Т. КОНГАР.

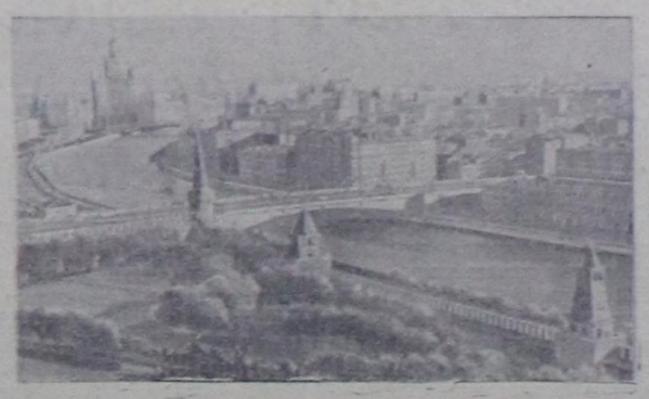

Москва. Котельническая набережнаяның Кремльден хевири.

Мурнакчыларның дуржулгазын ажыглаар бис

(БЭКАД-ка чораан экскурсант эш М. Көк-оолдуң чугаазы)

Бо чылын мээң амыдыралымга улуг болуушкун болган, мурнакчы дуржулганың школазы Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге барып экскурсиялап көөр аас-кежиктиг болган мен. Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудуг бригадазының бригадиринде ажылдап турар мен. Бистиң колхоз бо чылын чурталганың 21 бажыңнарын тудар планныг турган, оларның шуптузун, аңаа немештир ырак черлерде мал одарладып, ажаап турар малчыннарга болгаш хову турлагларынга чурталганың 7 бажыңнарын туткан бис. Малдың 6 кажааларын тудар планывысты бо чылдың сентябрь 12-де күүсетивис, бүдүрүлге тудугларының планы база-ла күүсетинген.

Келир чылын чурталга бажыңнарын 20-ден эвээш эвести, мал кажааларын 6-ны, клубту, уруглар яслизиниң бажыңын, тараа складын 2-ни тударын планчаан бис. Ол планны ажыр күүседириниң аргалары болгаш курлавырлары бисте бар.

Бистиң бригадавыста 65 колхозчулар ажылдап турар. Ажылды организастаарынга эптиин өөренип көргеш, бригаданың иштинге 5 бөлүктү тургускан бис. Ол бөлүктер чазанылганын, бажыңнар ханазын тударының, тудуг ыяжын белеткээриниң болгаш сөөртүрүнүн, туйбу кылырының ажылдарында тус-тус тургустунган. Оларны ында ажылдап турар мурнакчы тудугжулар боттары тудуг ажылын кылбышаан, хөй-нинтиниң даалгазын өзүгаар удуртуп турар.

Комсомолчу эш Сумбаның удуртканы тудуг ыяжы сөөртүп турар 10 кижи составтыг бөлүк ыяш сөөртүлгезиниң планын ажыр күүсеткен. Сөөртүкчүлер эштер Ортун-оол, Карбы, тудугжулар эштер Тамбыы, Чамыян олар ажыл нормазын хүнбүрүде 200 хуу күүседип турар.

Тудуг бригадазының туйбу кылыр бөлүүнде 22 кижи ажылдап турар. Ол бөлүк бо чылын 50 муң туйбуну кылыр тургаш, 52 муңну кылган. Ында ажылдап турар эштер Чөржей-оол, Тарыйбан, Чанчып олар туйбу эптээр ажылдың нормазын хүн-бүрүде 170 хуу күүседип келгеннер.

Бистиң тудуг бригадавыстың ажылының чедишкиннинг болурунга ында партия, комсомол бөлүктери улуг рольдуг болган. Бистиң бригадавыста 9 коммунистер ажылдап турар, партия бөлүү оларны түс-түс хырысалгалыг участоктарда ажылдаткан. Партия бөлүүнүң хуралын айда ийи чедир кылып турар. Колдуундала партия бөлүүнүң ажык хуралдары болуп турар. Бригаданың ажыл графигиниң күүселдезинин, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарының болгаш социалистиг чарыштың түңнелдериниң, тудугжулар ортузунда агитас-массалыг ажылдың дугайында айтырыгларны ол хуралдарга чугаалажып турган. Партияның, комсомолдуң бөлүктери тудугжулар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды, социалистиг чарышты калбартып, агитхуудустарны үндүрүп турар.

Ажылды нормалазарынче болгаш кылган ажылдың үчүдүн шын тургузарынче кичээнгей салып турар бис. Мындыг хемчегларни ап чорутканывыстың түңнелинде бригадага күш-ажылдың сагылга-чурумун улам-на быжыглап, бүдүрүкчүлүү бедип турар. Бо чылдың бирги чартымында бригаданың бүгү кежигүннери күш-хүнү ажылдап алырының минимумун доллур болгаш ажыр күүсеткен.

Чедишкиннер-биле чергелештир бистиң ажылывыста четпестер ам-даа хөй дээрзин демдеглээр херек. Тудугнуң шынары ам-даа чогуур негелдеге чедир эжиживээн. Чамдык тудугларны бүрүн доосканын турар бис. Чижээ, бажыңнарның крышалары, кладовкалары, подвалдары болгаш еске-даа чугула үүлдери чедир кылдынмаан.

Бистер ам-даа ыракта четпес ажылдап турар-дыр бис деп үвени Москвага, Бүгүэвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан, улам-на тодазы-биле билген мен. Бистиң Төрээн чуртувустуң найсылалы—Москвага бир дугаарында-ла чорааным бо. Бо кайгамчык улуг хоорайны-даа, делгелгени-даа көргеш, кайгап ханмас-тыр мен. Делгелгениң бүгү-ле павильоннарын шуптузун өөрүм-биле кады көрген мен.

Тудуг ажылының талазы-биле сонуургаан үүлдеримни чугаалаксай-дыр мен, ында эң-не кедилиг, быжыг, чараш, таарымчалыг тудугларны канчаар, үүдеп кылырын делгелгеде тодаргай көргүскендир. Ында үлегерлиг инек, хаван кажаалары ёзулуг-ла эки кылдынган, мырынай кылаңайнып турар. Ол үлегерлиг кажаалар бүгү тала-биле деритинген, көрүштүг, аңаа малды ажаарга эптиин чүү дээр. Кажааларда малдарның турар черлерин тус-тус таарыштыр кылган, малга чем болбаазырадып белеткээр тускай өрээл (кухня) база бар. Мал чемин хээндектеп, чымчадып хөөдерин, инектериниң турар черлеринге чемни чедирерин, оларны суггарарын, саарын, кажааның иштин аштаарын, погун, өдээн үндүрерин шуптузун механизастап каан.

Чаңгыс аай быжыг материалдардан механизация кылырынга таарымчалыг, кедилиг мал кажааларын тудуп алыр болза, оон шүүдели бичии, бөдүүн кажаалардан арай улуг-даа болза, олар улуг ажыктыг болур дээрзин билген мен. Ынчангаш ам келир чылдан эгелеп, ындыг кедилиг тудугларны ол мурнакчы дуржулганың үлегери-биле колхозувуска кылып эгелээр деп шиитпирлеп турар бис.

Чаа-Хөл райпозу хүлээлгезин чүге күүсетпейн турарыл?

Партия болгаш Совет чазак калбак хереглелдиң бараанларынга чоннуң негелдезин хандырарын, бараан саарылгазының планын күүседирин совет кижилериниң хүн-бүрү өзүп турар материалдыг чаагай байдалын чайгылыш чок эжижидериниң үндезиннериниң бирээзи кылдыр санап турар. Бүрүне болгаш кооператив садыгларының бараан саарылгазын дүргедириниң база оон организас тургузуун эжижидериниң эргежок чугулазы мында.

Мындыг турбуже, Чаа-Хөл райпозу ол соруулганы шалыпкын боттандырар талазы-биле ыракта-ла четпес ажылдап келген. Чижээ, райпо бо чылдың 10 айларының бараан саарылгазының нинти планын үүгле 96,4 хуу күүсеткен. 13 садыг четкилериниң 9-зу планын чедир күүсеткээн.

Оон кол чылдагааны болза, районнуң ажылчы чоннарының болгаш колхозтарының бараанга үргүлчү өзүп турар негелдезин райпо баштаар черинден хүн-бүрүнүң кичээнгейинге албайн, ону эки өөренип көрбейн турарында болур. Районнуң колхозтарының организас-ажыл-агыйы быжыгып, колхозчуларның күш-хүнүнге ап турар ажык -орулгазы улам-на көвүдеп турар. Колхозтарның тудуг суурунуң сайызааны болгаш колхозчуларның сууржуң амыдыралче шилчээни оларның культурлуг негелдезин бедиткен.

Ол негелделерни райпо баштаар чери болгаш оон садыглары хандырып шыдавайн турар. Районнуң Сталин аттыг болгаш «Тиилелге» колхозтарынга база район төвүнде сууржуп турар чурттакчыларга тудуг материалдары—сонга шили, кадаглар, чугай, шифер мынчага чедир хандыртынмаан. Ленин аттыг колхозтуң колхозчулары бажың хереклериниң бараанларын—демир оруннар, тюль, баалыңныг болгаш ак-демир аймааның саваларын кончуг ховар садып ап турар.

Колхозчу малчыннарны хүн-бүрүнүң эргежок чугула бараанары-биле хандырары база багай тургустунган. Ак-Хем, Шанчыг болгаш Чаа-Хөл бажында турар малчыннарга садыг барбастаан. Малчыннарда керосин, сарыг шай, тапкы от, ғалымба болганчок-ла үзүктелип турар. Бо черлерге садыг барбаандан бээр 2—3 айлар эткен.

Чоннуң хереглелин хандырарын болгаш бараан саарылгазының планын күүсетпээнинин кол чылдагаанларының бирээзи болза, оон сөөртүлгезин төп организастап тургуспааны болур. Райпонуң садыг килдизи (эргелекчизи эш Садовников) бараанны магазиннер аразынга эргилдир сөөртүп чедирерин организастап болур бүгү аргалар турда-ла ону организаставаан, ынчангаш көдээ магазиннерниң садыгжылары район төвүнден бараан чедип алырынга дыка хөй үени анаа эрттирип турар. Чижээ, Кызыл-Даг магазининиң эргелекчизи эш Холомеев болгаш Ак-Дуруг магазининиң эргелекчизи эш Лама айның баштайгы он хонуктарын бараан сөөртүп алырынга эрттирип турар.

Чамдык магазиннерниң хаалчак турар чоруу хөй. Чижээ, Ак-Дуруг магазини часкы тарылганың эң-не изиг түүк үезинде 15 хонук, Кызыл-Даг магазини сиген кезилдезинин үезинде 10 хонук, тараа ажаан алышкынының баштайгы түүк үезинде 22 хонук, белеткелдер ларёгу белеткелдериниң чугула үезинде 15 хонук, Кара-Тал магазини тараа ажаалгачының үезинде 9 хонук хагдынчак турган. Оон түңнелинде районнуң бүгү бараан саарылгазынга, чоннуң калбак хереглелин хандырарынга 568 ажыл шагын хаас эрттирген болгаш ортумаа-биле 200 муң хире рубльдиң саарылгазын оскунган.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткеп садып алырын эрткен чылын күүсетпээни бо чылын база-ла чаңчыл болуп үргүлчүлевишаан. 1955 чылда картофель, ногаа, балык, мөөгү, тоорук, кат белеткеп садып алырының планын шүүт үскен. Ам район төвүнүң магазиннериниде көдээ ажыл-агый продуктуларын сатпайн турар. Школа интернаттары, эмнелге, столовая черлери картофель, ногаа аймаа-биле хандыртынмаан.

Райпо баштаар чери районнуң садыг черлериниң тудуун эжижидеринге чогуур кичээнгейни салбайн турар. МТС-ке болгаш Сталин аттыг колхозка магазиннер тударын ийи чыл иштинде планнап келгеш, ам-даа эгелевээн.

Кадрлар-биле ажыл райпода багай тургустунган. Садыг ажылынга таварылга болган кижилерни кайы-хамаан чок хүлээп ап, өре-самчыгдалды үндүрүп турар. Чижээ, райпонуң төп бараан складының эргелекчизинге Полупуднов дээрзин кандыг-даа ыналда чокка киирип алганындан ол кижи совет садыгның чурумун каржызы-биле үреп турар. Чижээ, үнүш үүн, сатинни, макаронну, саржагны магазиннерже бодунуң туразы-биле улгаттырган өртекке каш удаа чорудуп турган болгаш раймаг садыгжызы эш Антипинге 426 метр диагональ пестү артыкка фактуралаан турганы садыгжының эки серемчиледии-биле илерээн. Ындыг турбуже ол кижиниң ам-даа ажылдавышаан турары элдеп үүве.

Кооперацияның өнчү-хөрөнгизин камгалаар айтырыг болгаш аңаа хүн-бүрүнүң шыңгыы хыналдазы райпо системазында багай тургустунган. Оон чылдагаанындан өре-самчыгдалдар өскен. Бо чылдың 10 айларының иштинде улуг түүнүг 30 тудагдал-самчыгдал илерээн болгаш оон түүнү 108.468 рубль азы эткен бүдүн чыл-биле деннээрге 2,8 катап хөй болган. Акша-хөрөнгиге шыңгыы камналганы тургуспаанындан бо чылдың 9 айларының иштинде орулга чыылдазының планын үүгле 82,1 хуу күүсеткен. Хыналданы план чокка чорутканындан Херемеде магазиниң садыг саарылгазының түңнелин барык-ла 6 ай иштинде хынавайн келген болгаш оон садыгжызы сөөлгү 3 айлар иштинде банкыга бараан саарылгазының акшазын дужаавaан.

Райпо баштаар чери бодунуң аппарадыбиле ажылды кошкаткан. Сөөлгү 5 айлар иштинде бүдүрүлгелерге болгаш райпо аппарадынга бүдүрүлге болгаш аппарат хуралы болбаан. Хүндүлел болгаш көргүзүг самбызазы чок. Социалистиг чарыш садыг ажылдакчыларының аразынга эрөнгей организастатынган. Райпо баштаар чери бодунуң үндүрүп турар шиитпирлериниң күүселдезин контрольдавайн турар. Үстүкү организацияларның болгаш бодунуң үндүрген шиитпирлерин күүседириниче хуучу кежигүннерни болгаш аппаратыңы күжүн эвилелден шыдаваан.

Үстүнде илерээн четпестерни шиитпирлиг чайладырда болгаш калбак хереглелдиң бараанларынга чоннуң негелдезин хандырарда Чаа-Хөл райпозу бодунуң ажылын чаа негелделерниң деңнелинге чедир тургузары эргежок чугула.

Б. БҮДЕГЕЧИЕВ.

Малдың кышкы ажаалдазын суларатпас

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозу мал ажылын хөгжүдер талазы-биле элээн ажылдарны боттандырган. Инектиң, чылгының, өшкүнүң баш санын өстүрериниң планы доллур күүсетинген, хаванның баш санының өзүлдези планындан ашкан. Хойжу эш Сүгежик 275 хоюндан 356 хураганны, эш Кертик-оол төрээн 218 хоюнуң бүгү хураганын менди өстүрген.

Артель бо чылын 67 муң 260 литр сүттү саап алыр планныг тургаш, 73 муң 233 литрни, азы инек бүрүзүнден ортумаа-биле 550 литр сүт саап алыр тургаш, 620 литр сүттү саап алган. Саанчы эш Седен-Нама 11 инектерден 10 муң 758 азы инек бүрүзүнден 978 литр сүттү саап алган, ынчангаш бо талазы-биле районга бирги черни эзлээн. Колхоз бо чылын хөй бүрүзүнден 1 килограмм 500 грамм дүктү, хойжу эш Сүгежик бодунга быжыглаан хөй бүрүзүнден 2 килограмм 100 грамм, эш Дажы-Доржу хөй бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргаан. Колхозтуң мурнакчы малчыннары күш-хүнүнүң немелде төлевирин алганнар.

Малды менди кыш ажырар, оон баш санын өстүрер болгаш продуктулуун бедидер талазы-биле малчыннар социалистиг чарыштың чаа хүлээлгелерин алганнар. Ам сорулга болза, мал ажылында бар четпестерни дарый чайладыры болур. Малдың өлүп хорааР чоруу ам-даа бүрүн узуткатынмаан, ветеринарлыг хемчеглер четпес чорутунуп турар. Тудуг бригадазы мал кажааларының тулуунуң планын күүсетпээн. Малчыннарның чурттаар бажыңнары болгаш өглери кышка эки белеткетинмээн. Колхоз сиген белеткелиниң болгаш силос салыышкынының планын күүсетпээн, ылаңгыя мал кыштагладышкынына белеткелди четче кылбаан. Колхоз баштаар чери болгаш бүгү малчыннар малдың кышкы ажаалдазын суларатпас дээш бүгү болунар аргаларны чөп ажыглаары онза чугула.

М. ДАРЖАЙ.

Колхозтуң кыштагларында

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчулары шээр малдың 11 кыштагларында 11 чаа кажааларны туткан, оларның бирээзи-ле 3 соңгалыг, агаар кирер 2 улуг форточкалыг кылдыр кылдынган.

Мыйыстыг бода малдың 7 кыштагларында инектиң 9 кажаалары эки септетинген, бызааның 2 чаа кажаазы туттунгаш, ажыглалда кирген, ол кыштагларда хойларның болгаш инектериниң кышкы одарладыышкыны эки организастыг чоруп турар.

Кыштагларда чаа 3 чурталга бажыңнарының тудуу доозулган ажыглалда кирген. Малчыннар кажааларның адаан үргүлчү кургаглап, аңаа кургаг өдекти төп турар. Херек кырында белдүүген 250 тонна өдек бар, кыштаг бүрүзүнде элээн хөй сиген чедиртинген.

М. ЧҮЛЬДҮМ.

Хойну тарып боозадып турар

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозу шээр малдың уксаазын эжижидериниле 1200 ажыг хойдан 918 хойну нарын дүктүг болгаш чиңге нарын дүктүг кошкарлар-биле хайнакташтырып тарып боозаткан. Колхозта веттехник эш Очурооол шээр мал тарылгазынга идепкейлиг киржип, хүнде 40—50 хойларны тарып боозадып турар.

Эдержилге үезинде кошкарларны болгаш хойларны эки шынарлыг чемнер-биле чемгерип, оларның турар черлерин эки таарыштырган.

Х. СЕРЗЭ.

ЧАЙГЫ СЕЗОННУҢ ТҮҢНЕЛИ ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ

Кызылдың алдын уургай эргелелиниң участоктарында чайгы сезон ажылдары доозулган. Күш-ажылды организастаарын эжижидер, бүдүрүлгениң технологизын сайызырангайжыдар дугайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң айтыышкынынарынга үндезилээш боттарының ажылын чаартып тургусканының түңнелинде өлээн хөй участоктар боттарының бүдүрүлге планын чедишкиннинг күүсеткеннер.

Бүдүрүлге программазын Эми бүдүрүлгези (начальниги эш Емельянов, партия организациязының секретары эш Уруктаң) үлегерлиг күүсеткен. Күскү болгаш кышкы сезоннарның үезинде белеткел ажылдарын организастыг чорутканы бо участокка чайгы сезоннуң чедишкинин хандырган. Эмижилер чыл планын октябрь 1-де 131,6 хуу күүсеткен. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чылы сөңга болгаш партияның XX съездизинге ылдар кылдыр алган хүлээлгелерин эмижилер төлептиг боттандырганнар.

Күш-ажылды сайызырангай организастаанының база механизмнерни чөп ажыглаанының ачызында олар үүгле планны доллур күүсеткен эвес, харын 74 муң рубльдиң кэмналгазын алган. Бо ышкаш көргүзүглерин еске-даа участоктар база чедип алган. Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип ап, кызымаккай ажылдың үлегер-чижээн көргүзүп турар мурнакчы ажылчыннар болгаш даг мастерлери хөй.

Чижээ, Эми бүдүрүлгезиниң ажылчыны эш Дамдың нормазын 165 хуу, эш Богинов — 142 хуу, Чиңге-Каът бүдүрүлгезинде бригадир эш Даваа — 120 хуу, эш Сендажы — 120 хуу, эш Саая — 120 хуу, Бай-Сөөт бүдүрүлгезинде эш Ерохин 140 хуу чедир күүседип, мурнакчы ажылдап турарлар. Бодунуң ажылынга мергежилин эжижидип ап, аңаа ажылчындан даг мастеринге чедир депшээн тыва кадрларның саны өскен. Маңаа Бай-Сөөт бүдүрүлгезиниң даг мастери эш Доржуну чижек кылдыр чугаалап болур. Даг мастериниң ажылының мергежилин бодунуң кызымак чоруу-биле чедишкиннинг шиңгээдип алганындан өрүмнелге ажылын мергежилдиг удурткан, бүдүрүлге планын оон бригадазы үргүлчү ажыр күүседип турар.

Ынчаарга бо чамдык чедишкиннер-биле кады улуг четпестериниң барын чайгы сезоннуң түңнели көргүскен. Ол четпестер чамдык участоктарның бүдүрүлге планын күүсетпээни-биле тайылбырлатынар. Часкы, чайгы сезоннарга чамдык бүдүрүлгелер чогуур белеткел чокка ужурашкан. Алдыы-Ой, Бай-Сөөт участоктарының гидравликтери чайгы сезонга организас чок белеткенгенинден планныг онаалгазын күүсетпээн. Ол участоктар белеткел ажылдарын хожудаткан, тудуг болгаш эптелге ажылын шынар чок чорутканындан оларны сезон эгелей бээрге удур катап кылыр ужурга таварышкан.

Бо чоруқ суг хандырылгазының эң чугула үезинде — май айда гидравликтерни ажыл чок тургузарынга чедирген, а ол бодунуң эзлээнде келгеш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кудулаткан. Механизмнерни ажыглаар, мурнакчыларның ажылының дуржулгазын нептередир ажыл хөй-хөй участоктарда чогуур негелдезинге четпес. Техниктиг депшилге база бүдүрүлгени организастаарын эжижидер дугайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин удуртулга болдургаш, бо четпестерни чайладыр талазы-биле практиктиг чамдык хемчеглерни алган.

Чамдык участоктарга ажыглатынмайн турган лебедкаларны, шимчедикчилерни болгаш еске-даа дериглерни ажыглалга киирген. Кошту болгаш Чиңге-Каът бүдүрүлгелеринге дашты хол-биле аштап турган аар ажылдарны механизастаан. Мооң түңнелинде ол участоктарда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн болгаш продукцияның бот-үнези чиңгээн.

Довуракты болгаш үүрмек даштарны аштаары-биле Бай-Сөөт участогунга электри күжү-биле ажылдаар лебедканы тургускан. Ынчалза-даа оон хымыжының конструкциязының четпес болганы-биле бо ажыл чогуур түңнели бербээн. Эгелээн ажылды төнчүзүнге чедирер талазы-биле алдын уургайлар эргелелиниң бүдүрүлге килдизи мынчага чедир шиитпирлиг хемчег албаан.

Социалистиг чарыш участоктарга калбарган болза-даа, оон күүселдезиниң түңнелдерин доктаамал үндүрбейн турар. Ынчаарга Чиңге-Каът, Хараал ышкаш чамдык бүдүрүлгелерде социалистиг чарыш ёзу барымдаалап чорутунган. Чарыштың типлекчилериниң көргүзүглери хана солуннарда болгаш көргүзүг самбыраларында чырытынмайн турар. Профэвилелиниң цехтер болгаш участоктар комитеттери, участоктарның удуртулгазы бо чугула ажылче чогуур кичээнгейни салбайн турар.

Бо чылын алдын уургайлар эргелелиниң бүгү участоктарынга хозрасчётту неп-тереткен. Даг мастерлеринге ай санының планын берип, чарыгдаар материалдарны доктаадып берип турар. Ынчалза-даа Алдыы-Ой, Хагжырба болгаш еске-даа участоктар бо ажылдарның шыңгыы үчүдүн чорутпастаан болгаш ында-хаая кылганда оон ёзулуг түңнелдерин будалдырып турган. Алы үнген участоктарның даг мастерлери болгаш сан ажылдакчылары камналга дээш демиселди кошкаткан. Ажылчынарның ажыл төлевирин шын эвес төлеп турарының фактылары база бар. Күш-ажылдың нормазын болгаш оон төлевирин шын чорудар талазы-биле профэвилел организациялары багай ажылдап турар.

Ам үеде бүгү участоктарның коллективтери келир чайгы сезонга белеткелче болгаш чер шинчилээр ажылдарже киргеп. Бүгү объектилерни келир чылдың ажылынга чедишкиннинг белеткээриниң ажылдарын ей-шаанда шынарлыг доозарынче онза кичээнгейни салыры эргежок чугула. Белеткел ажылдарын чорудуп тургаш, эрткен чылдың частырыгларын болдурбазы база оон чогуур түңнелди кылыры чугула сорулгаларның бирээзи болур ужурлуг.

Кышкы белеткел сезонунда даш аштаарының хөй күш үндүрерин негеп турар бүгү гидравликтерге бо ажылдарны механизастаар болгаш улуг эвес гидроэлектростанцияларны тургузар. Оон-биле кады хөй күш үнер ажылдарны чиңгедип турар эзлээн хөй чаа механизмнер болгаш дериглелер тус-тус участоктарга тургуступ ар. Чаа механизмнерни болгаш дериглелерни алыры ону ажылдадып, ажаап кадагалап билир мергежилдиг кадрларны негеп турар.

Мону барымдаалаш келир чайгы сезонга чедир эзлээн хөй ажылчыннарны техниктиг минимумнуң түр үедеги курстарынга белеткээри көрдүнген болгаш ук курстар октябрь айдан эгелеп ажылдай берген.

Бистиң мурнуусуда салдынган чугула болгаш харысалгалыг сорулганы амыыралга үре-түңнелдиг боттандырарда база Коммунистиг партияның XX съездизинге чедишкиннинг ужуражырда социалистиг чарышты улам калбартыры болгаш чарышка алган хүлээлгелерни үлегерлиг күүседири эргежок чугула.

Н. КОССОВ,
Кызылдың алдын уургайлар эргелелиниң начальниги.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Софиядан Төрээн чуртунче үнүпкен

СОФИЯ. Эвилелдиң Совединиң мандат комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Н. И. Беляевке баштаткан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Улустуң хуралының чалааның өзугаар Болгарияға чоруп тургаш, ноябрь 15-те Софиядан Төрээн чуртунче чорупкан.

Болгарияның Улус Республиказының болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметинген аэродромга Улустуң хуралының Президиумунуң даргазы Г. Дамянов, Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Вылко Червенков, Министрлер Чөвүлелиниң даргазының орлакчылары, Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының бирги секретары Т. Живков, БКП-ның ТК-зының Политбюро кежигүннери, БКП-ның ТК-зының секретарылары болгаш өске-даа албан кижилери чедип келгеннер.

Улустуң хуралының өмүнээзинден совет парламент төлээлеринге Ф. Козовский байыр чедиргген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң улуттукчуу Н. И. Беляев мөгеде-биле мурнунга чүве чугаалаан:

Силерниң кайгамчык чуртунарга чорааныбыстың сөөлгү бо минуталарында, өөрүшкүлүг сеткил-сагыш бистиң чүректериске мөгеде артып каап турар үеде, делгеренгей болгаш акы-дүнма хүлээп алышкын дээш чүректиң ханызындан ынакшылды болгаш ханы өөрүп четириишкинни база катап-катап силерге илередирин чөпшээреп көрүнер.

Бистер бо 15 хонуктуң дургузунда каяа-даа, чер болганга, назылап улгатканнарның болгаш бичии, чаштарның, әр, хөрээжен кижилериниң, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның, интеллигенциның база окуулларның, округтарның болгаш республиканың удуртукчу ажылдакчыларының талазындан бистиң улузувуска, чазаавыска болгаш Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязына изиг болгаш ак-сеткилдиг ынакшылдың илереашкинин чер болганга көрдүвүс.

Силерниң ол ханы болгаш ак-сеткилдиг күзел-чүткүлүңер болза, бистиң улустарывыстың хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш демиселге хөн-биле каңналган төөгүлүг акы-дүнма белдирлериниң, а ол ышкаш коммунизм тургузуушкунунуң улуг сорулгаларының оистерге бир дөмей болуп турарын база тайбыңче болгаш бүгү улустар-биле пайыралче бистиң кады чүткүлүвүстүң түңнели болур дээрзин эки билип турар бис. Бистер силерниң-биле болгаш улус демократиязының чуруттары-биле база улуг Кыдат Улус Республика-биле тайбыңның болгаш социализмниң чаңгыс аай күчүлүг болгаш тиилетирбес лагери болуп турар бис. Бистиң найыралывысты улам-на ынай мөгеде-ноокка быжыглаар, ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү адырларының улам ынайгы көдүрүүшкүнү база бүгү талалыг хөгжүлдези дээш улам-на ынай төлептиг демисежир бис. Бо керекке боттарывыстың коммунистиг партияларывысты долгандыр улам-на сырый каттыжаалыңар.

Бөгүн силерниң-биле чарлып турс, «байырлыг» деп эвес, а довиждане скыпи другари! (көрүшкүжевиске чедир, эргим өңнүктер) деп чугаалаар бис.

Мөңге болгар-совет найыралы делгерезин! Бүгү делегейге тайбың делгерезин!

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Софиядан ээп келгени

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң мандат комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Н. И. Беляев баштаан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Болгарияның Улус Республиказындан ноябрь 15-те Москвада чедип келген.

Төлээлерни уткуп алганнар болза, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националлар Совединиң Даргазының Оралакчылы П. Т. Конаров, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары А. Ф. Горкин, Н. И. Гуреев, Ю. И. Дудин, И. С. Хохлов, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары П. М. Груздев, И. Н. Зимин, А. Т. Рубичев, Моссоветтиң күүскомунуң даргазының оралакчысы С. С. Тихомиров, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Дашты-кы Херектер Министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары.

Болгарияның Улус Республиказының ССРЭ-де Онза болгаш Бүгү эргелиг элчини К. Т. Луканов болгаш элчин чериниң ажылдакчылары төлээлерни база уткуп алган.

(СЭТА).

Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы

БУДАПЕШТ. Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы Будапештиде ажыттынган. Күрүне хуралының чалааның өзугаар Венгрияда чоруп турар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары Н. М. Пеговка баштаткан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери сессияның ажыдыышкынынга олурушканнар. Совет улустуң чоруткан төлээлериниң сессияның киржикчилери изиг адыш часкаашкыннары-биле уткаанныр.

Күрүне хуралының ол сессиязы дараазында айтырыгларны чугаалажып көөр: 1. Венгр Улус Республиканың Президиумунуң секретары Иван Дарабоштуң Күрүне хуралдарының сессияларының аразында үеде Президиумунуң ажылының дугайында отчеду; 2. Организастыг айтырыглар; 3. Сөөлгү чартык чылдың дургузунда Министрлер Чөвүлелиниң ажыл-чорудулгазының дугайында Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Андраш Хегедюштуң илеткели; 4. 1956 чылда Венгрияның улус ажыл-агыйының планының дугайында Күрүненің план эргелелиниң даргазы Андор Береиниң илеткели.

(СЭТА).

Демократтыг Германия-биле найыралдың Польшада неделязы

ВАРШАВА. Демократтыг Германия-биле найыралдың чаңчыл болган неделязы Польшада эгелээн. Бүдүрүлгелерде, чаа тулугларда, албан черлериниң болгаш суурларда ГДР-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин, ооң даштыкы политиказының дугайында лекциялар, илеткелдер болгаш беседалар чоруп турар. Боттарының катап каттыжышкыны дээш герман улустуң патриотчу болгаш демократтыг күштериниң демиселиниң дугайын чугаалап турар делгелгелер чуртун өнзы-бүрү хоорайларында ажыттынгылаан. Найыралдың неделязын холбаштыр хөй-хөй заводтарга болгаш фабрикаларга байырлыг кежээлер болгаш хуралдар болгулаан.

Театрларда болгаш клубтарда Герман Демократтыг Республиканың кино чуруктарының фестивалын организастап турар. Шин театрлары классиктиг болгаш амгы үениң немец драматургиязының талазы-биле тускай шиилерни белеткээннер.

Польшага найыралдың неделязынга киржири-биле Демократтыг Германияның национал фронтузунуң төлээлери Варшавада келген, оларны сураглыг немец чогаалчы, Национал шаңналдың лауреады Ганс Мархвиц удуртуп чоруур.

(СЭТА).

Венгрияның ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Матиас Ракоши болгаш Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Андраш Хегедюштуң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлерин хүлээп алганы

БУДАПЕШТ. Күрүне хуралының чалааны-биле Венгрияда чеде берген Н. М. Пегов баштаан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлерин Венгрияның ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Матиас Ракоши болгаш Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Андраш Хегедюш ноябрь 15-те хүлээп алган болгаш оларның-биле чүректиң ханызындан беседа кылган.

Беседага киришкеннер: АЧП ТК-ның политбюро кежигүнү, Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы Эрне Гере болгаш күрүне хуралының даргазы Шандор Ронаи. ССРЭ-ниң Венгрияда элчини Ю. В. Андропов беседага база олурушкан.

Кежээ ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери опера болгаш балеттиң күрүне театрынга чорааш, «Бихариниң ырызы» деп чаа венгр балетти көргеннер.

(СЭТА).

Румыния армияга шериг албанының хуусаазын кызырарын шиитпирлээн

БУХАРЕСТ. Парлалганың дыннадыы-биле алырга Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитеди болгаш Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлели сержантыларның болгаш солдаттарның шериг албаны эрттирериниң хуусаазын кызырарын шиитпирлээн. Чогуур саналдарны киирип келирин чепсектиг күштер министринге даскан.

(СЭТА).

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы

Чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалашканы

ЖЕНЕВА, ноябрь 15. (СЭТА-ның тускай корр.). Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң ноябрь 14-теги хуралынга хүн чурумунуң үшкү үүлүн—чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

Министрлер бо айтырыгны чугаалажып көөрүн боттарының октябрь 31-де дөртү хуралынга эгелээн. Чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле боттарының туруштарын олар ынчан аңаа тайылбырлаанар. Харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле боттарының саналын совет төлээлер ол хуралга киирген. Барыын талакы үш күрүнелерниң төлээлери боттарының кады-биле база дамчыдып берген. Киирген саналдарны көөрүн болгаш хүн чурумунуң үшкү үүлүнүң талазы-биле илеткелди белеткээрин дөрт күрүнелерниң төлээлекчилериниң тургустунган эксперттер комитединге министрлер ынчан даскаанар.

Ноябрь 14-те хуралга **Г. Макмиллан** бир дугаарында санал бергеш, эксперттер комитединиң ажылының түңнелин «четпес» деп тодаргайлаан, чүге дээрге, комитетке чугаалажылга чоруп турда, совет болгаш барыын талакы төлээлекчилериниң бодалдарының аразынга «боттуг ылгалдар» илерээн деп Макмиллан медеглээн.

Макмилланныы-биле алырга, ооң чылдагааны болза, Совет Эвилелиниң туруңдан болуп турар, чүге дээрге, Совет Эвилели харылзааларны хөгжүдериниң оруунда моондактарны чайладыр дугайында айтырыгны стратегтиг материалдарны садыглажырынга контрольду чайладырынче чылзып турар деп англи төлээлекчи бадыткап турган.

Ооң соонда **В. М. Молотов** санал берген. Хүн чурумунуң үшкү үүлүнүң талазы-биле Совет Эвилелиниң саналдары дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының директивалары-биле дүүштүр тургустунган дээрзин совет төлээлериниң баштыңы онзалап демдеглээн.

Бистер болза, ол директиваларны эдербишаан, хамыктың мурнунда, улустар аразынга тайбың аргыжыышкынга болгаш тайбың садыглажышкынга моондактап турар бартаазыннарны чоорту чайладыр рынче кичээнгей салыр ужурлуг бис деп Молотов чугаалаан.

Ындыг турбуже, үш министрлериниң төлевилелинде ол айтырыгны сөөлгү черже чылыскан-дыр. Чазактар баштыңнарының директиваларында ол дугайты сөс бизин чугаалатынмаан «стратегтиг садыглажышкын» дугайында хоозун бодалдарының чылдаа-биле ол кылдынган.

Сонуургалдыг чуруттарга болгаш улустарга ажыктыг хостуг харылзаа-холбааларны боттандырарынга хамаарыштыр чазактар баштыңнарының дериктиваларын совет төлээлериниң төлевилелинде барымдаалап турар деп Молотов демдеглээн.

Үш министрлериниң мурнунда киирттинген төлевилел директиваларның ол-даа айтыышкыннарын көргүспейн турар-дыр. Ында бир талазында, өске күрүнелерниң иштики херектерин холгаарлаксаан оралдажышкыннар болур элээн хөй саналдар бар-дыр. Тус-тус күрүнелерниң хоойлуларында болгаш административтиг дүрүмнериниң кандыг-бир өскерлиишкиннерни өөрежир дээр чоруктар ол төлевилелде база бар-дыр. Оон туржук чамдык күрүнелерниң валютазының үнезин безин өскертир дээр негелдер бар-дыр—деп Молотов чугаалаан. Ол барымдаа чок негелдерни Молотов кайы-бир өске күрүнелериниң иштики херектерин холгаарлаар дээр чорук кылдыр тодаргайлаан. Ол дээрге тайбыңны деткиириниң эрге-ажыктарынга таарышпас. Социализмниң болгаш улус демократиязының чуруттарындан улустарның үндүр сывырганы ниитилелдиң кандыг-даа шаарланчак сыскындыларының хоралакчы ажыл-чорудулгазын өөскүдериңге чедирип болгу дег ындыг «хосталга» чамдыкта хөй миллион долларны чарыгдап турары билдингир-даа болза, ооң-биле база чөпшээрежип шыдавас бис. Улустарның аразынга найыралды болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдериниң эрге-ажыктарынга ындыг «хосталга» канчап-даа таарышпас, чүге дээрге, быжыг тайбыңче болгаш найыралче чүткүп турар Совет Эвилелинге болгаш бүгү улустарга найырал болгаш кады ажылдажылга эргим. «Хостуг Европа» деп нүүлүү атбиле чажыртынган радиостанциялар болгаш өске-даа ол чергелиглер херек кырында улустарның хосталгазының хөрээнге бараан болуп турар дээр аянныг ындыг нүүлдер-биле демократтыг принциптериниң талалакчыларындан кым-даа чөпшээрежип шыдавас. Ындыг янзылыг радиостанциялар хосталганың хөрээнге эвес, харып кара реакцияның хөрээнге, улустар аразынга өжээнежишкинни өөскүдериңге, тайбынны туруулдурарынга болгаш чаа дайынны белеткээринге бараан болуп турар деп чүвени ак-сеткилдиг кандыг-даа кижи хүлээп турар. Дээрги Макмиллан ол бүгүнүң дугайын маңаа ыыттаваан болгай.

Барыын болгаш чөөн чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле совет төлээлериниң төлевилелин кол оорга кылдыр хүлээп алырын саналдап болур ийик бис деп Молотов медеглээн. Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга Францияның премьер-министри дээрги Форнуң июль 22-де киирген саналдарының төлевилелин база кол оорга кылдыр хүлээп алыры болдунар аргалыг кылдыр совет төлээлер саналаан. Оон аңгыда бо айтырыг талазы-биле амгы чөвүлел хуралга үш күрүнелериниң кииргени төлевилелден элээн хөй үүлдерни бистиң дугуржулгавыска база немей киирип болур ийик.

Харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле чөвүлел хуралга кылдынган ажылдың түңнелдери чөгел төдүскенчиг-дир деп **Д. Даллес** бодунуң чугаазынга медеглээн.

Барыын болгаш чөөн чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалажып көрүп, ол хөй саналдары чамдык чуруттарның иштики айтырыгларынга халдап турар деп чүвени миннип турган хирезинде-ле Даллес оон ыңайгы чугаазынга ооң мурнунда санал берген Макмиллан ышкаш үш күрүнелериниң төлээлериниң саналдарының ол кезиинче харын шудургу чүткүл салып, ол саналдарын харылзааларның хөгжүлдези олардан хамааржыр эң-не чугула айтырыглар кылдыр көргүзерин оралдашкан.

Чөвүлел хуралга болган чугаалажышкыннар улуг дугуржулгага чедирбээн-даа болза, келир үеде тайбыңны быжыг кылыр орукту тыварынга дузалаар дээрзинге идегелин Даллес саналының түңнелинде илергейлээн.

А. Пинэ эксперттер культурлуг солчуушкун талазы-биле дугуржулга чедип алганынга сеткили ханганып илергейлээн.

Пинэ чугаазының түңнелинде чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер айтырыгның талазы-биле дөрт күрүнелериниң медеглелиниң төлевилелин чөвүлел хурал көөрү-биле киирген. Төлевилелде чамдык үүлдер кирген-даа болза, садыглажышкын талазы-биле моондактарны болгаш кызыгаарлалдарны чайладыр талазы-биле чүүдаа чугаалавайн турар.

Г. Макмиллан француз төлээлериниң киирген саналдарын өөренип көөр мен деп медеглээн.

Ооң соонда **В. М. Молотов** сөс алган. Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга Францияның премьер-министри Э. Форнуң киирген саналдарының болгаш даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга барыын талакы үш чуруттарның чазактарының киирген саналдарының аразында улуг ылгал турup турарынче Молотов кичээнгейни угландырган. Пинэнің саналдарының дугайында бодумнуң бодалымны дараазындагы хуралга чугаалаар мен деп Молотов медеглээн.

Француз төлээлериниң киирген саналдарын АКШ-ның төлээлери күзелдин-биле өөренип көөр деп **Д. Даллес** чугаалаан. Мен бодаарымга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыг бодунуң алыс бүдүжүнүң талазы-биле күрүнелериниң иштики эргезинге кирип турар айтырыглар-биле холбаалыг деп Даллес медеглээн.

* * *

ЖЕНЕВА, ноябрь 15. (СЭТА-ның тускай корр.). Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң бөгүнгү эртенги хуралынга чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында—хүн чурумунуң үшкү үүлүн чугаалажып көөрүн дооскан.

Бөгүнгү хуралга бир дугаарында **В. М. Молотов** санал берген.

Чугаалажып турар айтырыгда совет төлээлериниң сонуургап турары кол чүве чүл дээрге, барыын болгаш чөөн чүктериниң аразынга экономика, культура болгаш ол үүлдерге хамаарышкан ындыг бүгү айтырыглар талазы-биле харылзааларны хөгжүдериңге чогуур таарымчалыг үүлдерни чедип алыры болуп турар—деп ол чугаалаан.

Совет чазак болза, чазактар баштыңнарының бергени ниити айтыышкыннарны боттандырарынче угланган элээн хөй базымнарны кылганын совет төлээлериниң баштыңы онзалап демдеглээн.

Дайын соондагы үениң дургузунда Совет Эвилелиниң даштыкы садыы дайын мурнунда турганынга улур дөрт катап улгатканын моон-биле холбаштыр Молотов айыткан. Кижилериниң аразында хуулда харылзаа-холбааларның талазы-биле чедиишкиннерни база ол демдеглээн.

Ноябрь 14-түң хуралынга француз төлээлериниң киирген төлевилелин тодаргайлавышаан, Молотов ол медеглел харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалажырынга бурунгаар базым болуп турар болгаш санал-оналдарны дүүштүрериңге дузалап болур деп ол медеглээн. Ынчалзажок төлевилелде чогум утказы-биле алырга, чүгле хамаарышкан күрүнелериниң эргезинге хамааржып турар болгаш шуут сонуургалдыг талалар көрген турup болур ажык чок саналдар киирип турар деп Молотов айыткан.

Француз төлээлериниң киирген саналдарын барымдалааш, совет төлээлер саналдарының өскерткен хевирлиг төлевилелин чугаалаан.

Француз төлээлериниң киирген саналдарын АКШ-ның төлээлери күзелдин-биле өөренип көөр деп **Д. Даллес** чугаалаан. Мен бодаарымга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыг бодунуң алыс бүдүжүнүң талазы-биле күрүнелериниң иштики эргезинге кирип турар айтырыглар-биле холбаалыг деп Даллес медеглээн.

* * *

ЖЕНЕВА, ноябрь 15. (СЭТА-ның тускай корр.). Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң бөгүнгү эртенги хуралынга чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында—хүн чурумунуң үшкү үүлүн чугаалажып көөрүн дооскан.

Бөгүнгү хуралга бир дугаарында **В. М. Молотов** санал берген.

Чугаалажып турар айтырыгда совет төлээлериниң сонуургап турары кол чүве чүл дээрге, барыын болгаш чөөн чүктериниң аразынга экономика, культура болгаш ол үүлдерге хамаарышкан ындыг бүгү айтырыглар талазы-биле харылзааларны хөгжүдериңге чогуур таарымчалыг үүлдерни чедип алыры болуп турар—деп ол чугаалаан.

Совет чазак болза, чазактар баштыңнарының бергени ниити айтыышкыннарны боттандырарынче угланган элээн хөй базымнарны кылганын совет төлээлериниң баштыңы онзалап демдеглээн.

Дайын соондагы үениң дургузунда Совет Эвилелиниң даштыкы садыы дайын мурнунда турганынга улур дөрт катап улгатканын моон-биле холбаштыр Молотов айыткан. Кижилериниң аразында хуулда харылзаа-холбааларның талазы-биле чедиишкиннерни база ол демдеглээн.

Ноябрь 14-түң хуралынга француз төлээлериниң киирген төлевилелин тодаргайлавышаан, Молотов ол медеглел харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалажырынга бурунгаар базым болуп турар болгаш санал-оналдарны дүүштүрериңге дузалап болур деп ол медеглээн. Ынчалзажок төлевилелде чогум утказы-биле алырга, чүгле хамаарышкан күрүнелериниң эргезинге хамааржып турар болгаш шуут сонуургалдыг талалар көрген турup болур ажык чок саналдар киирип турар деп Молотов айыткан.

Француз төлээлериниң киирген саналдарын барымдалааш, совет төлээлер саналдарының өскерткен хевирлиг төлевилелин чугаалаан.

Барыын болгаш чөөн чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле дөрт күрүнелериниң медеглелиниң төлевилели

Тайбыңны быжыглаарының, улустар аразынга бүүрежир чоруктуң байдалын тургузарының болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдериниң эрге-ажыктарын удуртулга болдургаш, даштыкы херектер министрлери ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Француз республиканың, Каттышкан хаан чериниң чазактар баштыңнарының директиваларынга дүүштүр, «Каттышкан Нациялар Организациязының органнарында болгаш албан черлериниң болдунар аргалыг хемчеглерни киириштирбишаан, (а) улустар аразында хостуг аргыжышкынга шаптыктап турар моондактарны чоорту чайладырынга, база (б) сонуургалдыг чуруттарның болгаш улустарның хостуг харылзаа-холбааларын боттандырарынга чедирип болгу дег хемчеглерни» өөренип көрген.

А. Директиваларны барымдалааш база эксперттер комитединге өөренип көөрүн даскан айтырыгларның чугулазын билгеш, дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлери оларның хамаарышкан чазактарынга дараазындагы үүлдерни саналдаарын чөпшээрешкен:

— Тайбың садыглажышкынны хөгжүдериңге таарымчалыг байдалдарны тургузар, ынчангаш ол сорулга-биле коммерсантылар болгаш садыг организациялары чөөн болгаш барыын чүктериниң аразынга солчуушкун талазы-биле оларга тывыскан арганарны эң-не калбаа-биле ажыглап шыдаан турар төлээде, чөөн болгаш барыын чүктериниң аразында садыглажышкын талазы-биле турup турар моондактарны болгаш кызыгаарлалдарны чайладыр уткалыг хемчеглерни алыр.

— Улустар аразынга ужур-дузалыг далай өөштерин болгаш кәналдарын таварты бүгү чуруттарның садыг судноларының саат чок эртеринге идиг бөөр талазы-биле болгаш чамдык күрүнелер-биле далайлап аргыжышкын талазы-биле амгы үеде турup турар кызыгаарлалдарны чайладыр талазы-биле олардан хамаарышкан хемчеглерни алыр.

— Ийи таланың азы хөй таланың характерлиг бооп болур дугуржулгаларга дүүштүр номнар, солуннар, эртем журналдары, фильмнер, а ол ышкаш радио дамчыдылгалары солчурунга идиг бөөр.

В. Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлери чөөн болгаш барыын чүктериниң аразынга дараазындагы адырлар талазы-биле харылзааларны чиигедири болгаш калбартыры күзенчиг деп бодап турар:

а) ылаңгыя парлалга үндүрүлгелериниң талазы-биле культурлуг солчуушкунну, а ол ышкаш культура төлээлерин, делгелгелерни болгаш оон-даа өскелерни солчурун,

б) эртем болгаш техника солчуушкунун; делегей конгресстериңге эртемденнерниң киржилгезин,

в) үлетпүр, көдээ ажыл-агый болгаш садыг ажылдакчыларын солуштурарын,

г) профсовилелдериниң, эртемниң, техниканың болгаш артистериниң организацияларының аразынга солчуушкунну,

д) профессорларны болгаш студентилерни-даа, лекторларны-даа солужарын,

е) спортсменнерни болгаш спорт коллективтерин солужарын,

ж) коллективтиг план-биле-даа, индивидуалдыг план-биле-даа туризмни хөгжүдерин.

Дөрт чазактар турup турар харылзааларны улам ыңай хөгжүдер сорулга-биле эргежок чугула болу берген таварылгада ол солчуушкуннарның аргаларын тодаргайлап болур. Солчуушкуннарны дугуржуп турар талаларның кайы-кайызынга ажыктыг эң-не объективтиг болгаш боттуг негелде-байдалдарга чорудар ужурлуг.

С) Чогуур күрүнелериниң эрге-ажыктарын болгаш эрге талазы-биле нормачижектерин барымдаалап, шуут сонуургалдыг чуруттарның аразынга көөр апаар, чөөн болгаш барыын чүктериниң аразынга харылзааларны хөгжүдериңге элээн хөй тодаргай айтырыглар бар дээрзин дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлери санап тур.

Д) Чазактар баштыңнарының директиваларынга дүүштүр дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлери амгы чөвүлел хуралга көрдүнген хемчеглерни ажыглап турган, КНО-нуң Уставының принциптериңе дүүштүр Каттышкан Нациялар Организациязының органнарының болгаш албан черлериниң киирип болгу дег ындыг салыышкынны барымдаалап көөрү күзенчиг дээрзин медеглеп тур.

Делегейниң тускайжытынган организацияларынга (МОТ, ЮНЕСКО, ВОЗ, МОЭ болгаш оон-даа өскелерге) кады ажылдажырын күзээн бүгү күрүнелериниң ол организацияларга киржилгезин дөрт министрлер деткип тур.

Чээрби минута чапсарның соонда **Д. Даллес, А. Пинэ** болгаш **Г. Макмиллан** санал бергеннер.

Оларга харыы кылдыр **Молотов** чүве

Великобританияның компартиязының күүскомунуң хуралы

ЛОНДОН. Великобританияның Коммунистиг партиязының күүскомунуң хуралынга тайбың камгалалынга база «Улус шиитпирлээн турар!» деп лозунгунуң адаа-биле ажылчы чоннарның амыдыралының байдалдарын экижидери дээш чаа кампанияны калбартып чорудар деп шиитпирлээн.

Ындыг кампанияны калбартып чорудар дугайында санал Джордэ Мэтьюзтуң илеткелинге илеретинген.

Даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралынга үндезилээн, Мэтьюзтуң чугаалааны болза: «Дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадырынга кадыгдошкуну-биле удурланган болгаш удурланып турар күштер барыын чүкте турup турар».

Ортаакы Чөөн чүкте байдалдың дугайын чугаалавышаан, Мэтьюзтуң демдеглээни болза, бир-тээ Египет аңаа-боо-чепсек бөөр дугайында барыын талакы күрүнелериниң негелделериниңден ойталаан болганда, барыын талакы күрүнелер араб чуруттары биле Израильдиң аразынга чөрүлдөөн өөскүдер.

Байларны улам байыдар, а ядыыларны улам ядарадыр сорулганы тургузар планның кезии кылдыр бюджетке саң министри Батлериниң киирген немелдезин Мэтьюз характерлеп чугаалаан. Бюджетке ол немелделерни күш чок болдурары дээш шимчээшкинни калбартырынче ол кыйтырган.

(СЭТА).

Алигархиге Нерунуң чугаазы

ДЕЛИ. Индияның информация бюрозукуң дамчытканын өзугаар алырга, премьер-министр Неру ноябрь 12-де Алигархиниң мусульман университединиң студентилериңе чаа библиотеканың болгаш ниити чуртталга бажыныың фундаментилиниң баштайгы даштарын салган.

Ол библиотека 500 муң номнарлыг болур болгаш университетке хамаарышкан элээн хөй ховар бижимелдерни аңаа кадагалаар.

Бо дугайты студентилерге хамаарыштыр Нерунуң чугаалааны болза: Индия социалистиг хевириниң ниитилелин тургузарын чиитпирлээн. Ол сорулга-биле удатпас ийги беш чыл планын боттандырып эгелээр.

Бистиң атомнуг үевисте кижи төрелгетен чериниң арын-бүдүжүн өскертир төлээде, четчир күрлавырлардыг. Бир эвес ол күрлавырлар чогуур угаанныры-биле ажыглатынган турар болза, олар ашты болгаш түрегделди узуткаарының хөрээнге ыка дузалаар ийик. Индияның аныяктары национал айтырыгларны чогууру-биле бодап, тодаргай өөренирин болгаш чуруттуң хөгжүлдезиниң хөрээнге боттарының салыышкынын киирерин ол кыйгырган.

Алигархиге болган митингиге сөөлүүредир чүве чугаалап тургаш, Неру Каттышкан Нациялар Организациязынга Кыдаттың төлээлелгезиниң дугайында айтырыгны чугаалаан. Бо айтырыг талазы-биле демисел үш хире чылдар үргүлчүлеп турар болгаш ол айтырыгны шиитпирлээриниң карачаңгыс аргазы чүл дээрге, Кыдат Улус Республиканың дүрүм өзугаар эргелерин катап тургузары болур деп ол чугаалаан.

Формоза Кыдатты төлээлеп турар дээр оралдажышкыннар дугайты Нерунуң чугаалааны болза: ынчаар бадыткаары дээрге, чижээлээрге, Лаккадив ортулуктар (Индияның барыын талакы эриктериниде Индий океанда улуг эвес бөлүк ортулуктар) Индияны төлээлеп турар деп чугаалаары-биле бир дөмей чүве-дир.

(СЭТА).

Совет бут-бөмбүкчүлерниң тиилелгези

ЛОНДОН. Ноябрь 15-те Сандерленд хоорайга Москваның «Динамо» командазы биле Сандерленд хоорайның клубунуң бут-бөмбүкчүлериниң аразынга бут бөмбүүнүң маргылдаазы болган. Ол хоорайның командазы ам үеде бут бөмбүүнүң талазы-биле Англияның бирги чери дээш таблицаның бирги черинде чоруп турар.

Ооннуң баштайгы минуталарындан эгелээш-ле динамочулар шолдуң эзелериниң хаалгазынче шиитпирлиг шаар-халдаашкыннарны чорутканнар, ынчалза-даа элээн каш харыы атакаларга таваржып турганнар. Соок чаъс болгаш кончуг өл малгаштыг турза-даа, оон дүрген темпилиг эрткен.

Оюн «Динамонуң» тиилелгези-биле 1:0 санныг болуп доозулган.

Бут бөмбүүнге ынакшылдыглар ол маргылдааны улуу-биле сонуургааннар. 60 муң көрүкчүлер динамочуларга изиг байыр чедиргеннер. Англи эрге-чагыргалар «Динамо» командазының «Вулвергемптон-Уондерерс» командазы-биле ужуражышкынынга ышкаш, бо удаада база совет радио дыннакчыларынга радио дамчыштыр ол маргылдааны дыннадырын совет радиокомментаторларга чөпшээреваннер.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчуу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр иштики информация киридизинин — 3—88, харыысалгалыг болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киридистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киридистериниң база бухгалтериясының 3—65.

ТС—02354 Культура эргелелиниң типографиязы.